

KÜYEREL DÜŞÜNSEL ETKİNLİKLERİ 2012

Yeni Sol: Peki Ama Nasıl?

Konuşmacı

FERDAN ERGUT

Tarih : 29 Nisan 2012 Pazar

Yer : Taksim Hill Otel, İstanbul

Saat : 14.00 - 18.00

KÜYEREL
DÜŞÜNCE ENSTİTÜSÜ

Bu kopya Küyerel Düşünce Enstitüsü tarafından
Friedrich Ebert Stiftung'un katkılarıyla hazırlanmıştır.

İçindekiler

Açış konuşması / Hüseyin Çakır	5
Prof. Dr. Ferdan Ergut'un Sunumu	9
Teori olmadan siyasi alana müdahale etmek mümkün değil	10
Teoriyi zenginleştirmemiz lazım	12
Teori evrimci değil tarihi alan evrimci biçimde ilerliyor	13
Bağlama bakmazsak, Marx ve Engels'in ne dediğini anlayamayız	15
Marx: Marksist değilim dedi	17
Marx'ta bir yanlışlık: Bolluk toplumu	18
Gerçek özgürlüğü verecek olan müzakeredir	22
Mağduriyet mazlumluktur	24
Yeni toplumsal hareketler ve geleneksel sınıflar	26
Sınıfa karşı sınıf siyaseti ve sonrası	28

Yönetilenlerin yönetemediği, yönetilenlerin yönetilmek istemediği.....	32
Siyaset yapacaksak, kitabi bir antikapitalizm siyaseti yapamayız.....	33
Kimlik siyaseti.....	36
Ahlaki bir sol - Sosyalizm.....	38
Yeni siyaset: Proleter devriminin peygamberliği bir kenara bırakılmalı.....	42
Soru ve Cevaplar.....	45

Açılış Konuşması

Hüseyin Çakır
(Moderatör)

Sevgili arkadaşlar hoş geldiniz, Küyerel'in 2012 birinci dönemi, son iki toplantısından bir tanesi. Küyerel'i izleyen arkadaşlar biliyorlar, 2008'den bu yana "Solda Yeni Arayışlar", "Yeni Sol" başlıkları altında aşağı yukarı on beşe yakın toplantı yaptık. Solun değişik yerlerinde yer alan siyasetçi, akademisyen ya da solla ilgili kafa yoran insanları, dostlarımızı çağırıp görüşlerini dinlemeye çalıştık. Bugünkü konuşumumuz hepinizin yakından tanıdığı Ferdan Ergut. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, EDP Genel Başkanı, Tarih Vakfı Başkan Yardımcısı. *Birikim*'de yazmış olduğu bir yazıda (*Birikim Kasım 2011 sayısı, 'Tanınma siyasetleri ve sol'*) aslında solda yeni arayışlar dediğimiz solun kuramsal sorunlarına değindi. Bence buradaki fikirler ve bu yazı tartışmalar açısından çok kıymetli ve çok önemli diye düşünüyorum. İkincisi, beş bölüm halinde "AKP ile Mücadele" başlığı altında yazdığı yazılardır. Oradaki esas mesele siyaset yapma, nasıl bir siyaset yapılmalı sorularına verdiği yanıtlar; bunların da yeni sol arayışları açısından, solun siyaset yapma tarzı bağlamında önem-

li fikirler olduğunu düşünüyorum. Sanıyorum bu alanda bunları enine boyuna dinleyeceğiz. Her zamanki gibi bir sunum, sunum sonrasında soru-cevaplarla devam edeceğiz. Sözümlü ettiğim iki yazıdan iki kısa giriş bağlamında alıntı okumak istiyorum. *Birikim*'de çıkan "Tanıma Siyaseti ve Sol" yazısında şöyle söylüyor "Geleneği takip ederek solda yenilenme gerçekleşemez, fakat yeni solu geleneği dikkate almadan da kuramayız. Marx'la ilişkilenecek her siyaset öncelikle Marx ve Engels'i tarihselleştirerek işe başlamaktır. Marx bir 19. yüzyıl düşünürüydü. Marx ve Engels üzerinde konuşurken sadece yanlışları ve çelişkileri üzerinde konuşmak yeterli olmaz. Bunlardan daha çok önemlisi kurucuların metinlerini tarihsellikleri içerisinde değerlendirilmektir. Bunu yaptığımızda her şeyi Marx ve Engels'ten beklemek kolaylığından kurtulacağız." Bu yazıdaki esas ana fikir Marx'ın ele almadığı, özellikle de Hegel'de Ferdan'ın tabiriyle dışarıda bırakılmış olan "tanınma" kavramı ve "kimlik" kavramı ki bu bence hakikaten önemli bir şey diye düşünüyorum. İkincisi ise "AKP ile Mücadele" başlığı altındaki beş yazıda kimin için siyaset sorusuna üç yanıt veriyor ki bu da bence çok önemli. Bu yazıdan alıntı "Siyaset, muhataplarımıza bağlı olarak değişen bir faaliyet biçimi. Siyaseti kimin için yapıyoruz, siyasetimize kimleri çekmeye çalışıyoruz? Biz konuşurken kimlerin dinlediğini varsayıyoruz, kimi ikna etmek için konuşuyoruz? Üç muhtemel muhatap grubu söyleyebilirim" diyor ve şöyle devam ediyor "Örgütlü soldaki yoldaşlarımız, eski veya yeni dost-

larımız için mi siyaset yapıyoruz? Örgütlü sola hitap etmeye ayarlı bir siyaset, o alanın bütün iç tartışmalarına müdahil olmaya hazır olmalıdır. İkincisi, “Topluma konuşamayan, yeni bir dili hayata geçiremeyeceğimiz sınıfları ve kimlikleri nedeniyle mağduriyet yaşayan ve o mağduriyetten kurtulma mücadelesi verenleri bir zeminde buluşturacak yeni bir siyaset mi olmalı?” Kimin için siyaset sorusunun üçüncü yanıtı “AKP elitleriyle değil ama AKP’ye oy veren ve ağırlıklı bölümünü emekçilerin oluşturduğu seçmen kitlesi de dâhil olmak üzere toplumun geneline seslenecek bir muhalif siyaset mi olmalıdır?” Benim bu iki yazıdan kendime göre çıkarttığım kısa özetten sonra Ferdan’ın sözleriyle şöyle bitiriyorum: “Halk anlamlı bir alternatif görmezse, güçlü olana meyletmeye devam eder” diyor. Sözü burada bitiriyorum ve buyurun hocam diyorum.

Prof. Dr. Ferdan Ergut

S u n u m

Teşekkür ederim. Hoş geldiniz, geldiğiniz için çok teşekkür ederim. Öncelikle Küyerel'e, ve Hüseyin Çakır'ın şahsında bütün Küyerel Grubu'na teşekkür etmek istiyorum; beni böyle seçkin bir toplulukla bir araya getirdikleri için. Konuşmam biraz karmaşık bir sunuş olacak. Hüseyin'in bahsettiği o iki yazıdan birincisi ağırlıklı, esas olarak *Birikim*'de çıkan yazıyla ilgili oradaki fikirleri aktaracağım. Okumuş olanlarınız varsa örtüşmeler olacak, o yüzden kusura bakmayın. Yazı orada da karmaşıktı, konuşunca da karmaşıklık daha da devam eder. Dolayısıyla yanlış anlamalara uygun bir yazı ama böyle zeminler o yüzden çok önemli. Konuşmadan sonra sorular ve eleştiriler başladığından da, benim açımdan da zaten eleştirileri almak çok önemli, yanlış anlamalar varsa onu da düzeltme imkânı buluruz. Karmaşıklık şundan, anlatacaklarımın çok derinlikli olmasından değil, muhtemelen benim yetersizliğimden kaynaklı bir karmaşıklık olacak. Benim bütün akademik yaşamımda ben hep interdisipliner bir zeminde yer aldım. *Tarihsel sosyoloji* yapıyorum: tarih bölümündeyim ama tarihçiler tarihçi olarak

saymazlar; sosyologlar, sosyolog olarak saymazlar, zaten o yüzden tarihsel sosyoloji diye biz ayrı bir disiplin kurduk, yani kuruldu.

Dolayısıyla ben de orada olunca, tarihsel sosyoloji ne mutlu ki Türkiye’de yayılmaya başlayan bir şey. Böyle bir arada, arafta duran bir yer.

Birikim’de yayınlanan metin şöyle çıktı: Benim bugüne kadarki bütün okumalarımdan, çok da obur bir okurdum, içinde ahlak felsefesi var, siyaset bilimi var, sosyoloji var, tarih var, bütün bu disiplinlerden hani palimpsest denir ya, tortu; o tortu nedir, onu ortaya çıkartmaya çalıştım.

Bir de Eşitlik ve Demokrasi Partisi (EDP) işi eklenince, bu kadar okuduk ettik, buradan siyasete dönük ne çıkartılabilir kaygısıyla da bütün bu aklımdakileri kâğıda döktüm.

Teori olmadan siyasi alana müdahale etmek mümkün değil

Konferansın adına da ilişkin bir şey söyleyeyim, esas suç Hüseyin’dedir, ben suç ortağım, öneri, başlık ondan geldi, ben de hayır demedim. Ondan sonra düşündüm “*Yeni sol*” iki nokta üst üste ama nasıl? Haddi bundan daha fazla aşamaz bir insan! *Ama Sonra*, şöyle ikna ettim kendimi, doğru bir başlık ama *lütfeñ orada soru işaretine bakın, yani sormamız gereken bir soru var ortada*. Önce soru

sormada anlaşıyorsak, ondan sonra onun “nasıl”ını birlikte bulalım. Bir arayış, öte yandan Ahmet Oktay’ın benim çok sevdiğim bir denemesi vardır, ‘Arayış’ kavramı üzerine. Orada “*Başka hiçbir kültür bizim kültürümüzdeki kadar ‘arayış’ kavramını hâkir görmez, bu kültürde ‘arayış’ bir özgüvensizlik, ne dediğini bilmemezlik, had safhasında daha ileri aşamasında ‘döneklik’...*” vs. yani hiç takdire şayan bir faaliyet biçimi değil arayış.

Teorik bir konuşma olacak, “*AKP ile Mücadele*” ile ilgisi olmayacak, konuşmanın içinde ya bir kere “AKP” lafı geçer ya geçmez bilmiyorum ama *mikro siyasetle* çok fazla ilgili bir konuşma olmayacak. Belki bir yandan da *esas müdahale biçimi olarak da teoriyi kullanıyorum*, yani teori meselesi çok önemli, neden önemli? Teori olmadan siyasi alana müdahale etmek mümkün değil mi? Bence teori şundan önemli, birinci koşul şudur: *Hiçbirimiz hayata teorısiz bakamayız, yani onun teori olup olmadığını bilmiyor olabiliriz ama her birimizin teorisi vardır*. Yolda giden bütün yurttaşlar aslında pratik teorisyenlerdir, pratik teorisyen olmadan zaten hayatta bir adım atamayız. Şimdi o zaman böyle modeller, teoriler içinden dünyaya bakıyorsak ve bunun başka bir yolu da yoksa o modelimiz, teorimiz bize böyle bir tünel bakışı veriyor, başka türlü de mümkün değil. O tünelin ucu bize nereyi gösteriyorsa, *bakikatin* o tarafına bakabiliyoruz, başka türlü bakamayız; hiçbirimizde böyle olimpik, tanrısal bakış yok. Hayatın bütün veçhelerini bu modelle kapsayabilirim diye bir şey yok, dolayısıyla

o tünel bakışımızdan da çıkamayacağımız için sadece hakikatin götürdüğü yere kadar bakabiliyoruz.

Teoriyi zenginleştirmemiz lazım

O zaman bu hazırûnun da benle bir ortaklık noktası olarak düşünüyorum, hepimiz için Marksizm son derece önemli, çoğumuz hâlâ kendimizi Marksist olarak düşünüyoruz. O zaman bu Marksizm'in tünel bakışı ile bizi hakikatte işaret ettiği yerde sadece orayı görüyorsak, *teorinin boşlukları ve kör noktaları bizim de hakikate bakışımızdaki kör noktaları oluşturuyor. Dolayısıyla hakikate müdahale etmemizin, hayata müdahale etmemizin önünde engeller oluşturabiliyor bu tünel bakışı.* Dolayısıyla o tünel bakışının dışına çıkabilmek için teoriyi zenginleştirmemiz lazım. Hele Marksizm, bu teorinin zenginleştirilmesi açısından da en elverişli ideolojidir.

Dünyanın her yerinde zaten bence de en fazla olarak gelişen ideoloji olarak da düşünülebilir ama maalesef *memlekette teori jandarmaları çok fazla*, hemen bir şey yaptığınızda devreye giriyorlar. Kendi payıma *benim temel sorumluluğum hakikatedir, teoriye değil.* Dolayısıyla o hakikate beni ulaştıracak olan teorik çoğulculuk her neyse, işime gelen nereden ne alabiliyorsam alıp hakikate öyle müdahale etmek gibi bir derdim var.

Matrak bir şey söyleyeyim, bildiğim kadarıyla benim yazımla ilgili eleştirel iki-üç yazı çıktı. Bir tanesi bir sosyalist dergide çıktı, çok uzun da bir yazı, orada şöyle söylüyor: “*Ferdan Ergut’un Marksizm’i Çarpıtan Liberal İddialarına Yanıttır*”.

Teori evrimci değil tarihi alan evrimci biçimde ilerliyor

Niye çarpıtayım? Kullandığımız kavramlar önemli: Ben Marksizm’i bilmiyor olabilirim! yanlış anlamış olabilirim! yani bir insan niye Marksizm’i çarpıtsın? Bilmiyorum, dolayısıyla öğretilir ve ilerleriz ama maalesef böyle bir iklim var. Dolayısıyla teori siyasete müdahale etmek için önemli. *Teori alanında bence evrimci bir düşüncenin hiçbir yeri yok, yani teorik alan evrimci bir biçimde ilerlemiyor; bunu kabul etmemiz lazım.* Şunu demek istiyorum, mesela tarih alanı, benim bulunduğum alan bence evrimci bir şekilde ilerliyor. Biz tarihçiler olarak yüz yıl öncesine göre Roma İmparatorluğu’nu yüz yıl önceki tarihçiden daha iyi biliyoruz.

Edward Gibbon’ın *Roma İmparatorluğu Tarihi*’ni aydınlanmacılar tarihe nasıl bakıyordu diye okuyoruz, Roma İmparatorluğu’na dair bir şey öğrenmek için okumuyoruz, bugün daha iyi bir noktadayız. Mesela bunu sanat için söyleyebilir miyiz? Beethoven, Bach’tan daha sonra geliyor

diye Bach'ın bütün vukufu Bethoven içinde vardır, dolayısıyla Bach geçersizleşmiştir diyebilir miyiz? Muhtemelen herkesin yanıtı hayır olacak diyemeyiz. Beethoven'in şurasına iki notayı daha ekleysek "do" ve "re" eksik, daha iyi bir senfoni olurdu da denmez.

Demek mi mesela sanat alanı kümülatif bir alan değil. Biri daha ileride diye sonradan gelen önde geleni, arkadan geleni aşmıyor bu bütün sana dalları için geçerli. Bence teori alanı da böyle; bir kere bu evrimci fikirden kurtulmamız lazım, yani *sonra gelen, önce gelenin bütün bilgilerini kapsamıyor*. Marx, Aristo'dan sonra geldi diye Aristo'dan daha iyi bir felsefeci değil, tabii daha kötü bir felsefeci de değil. Dolayısıyla farklı sorular soruyorlar. Bu benim için önemli, çünkü biraz sonra söyleyeceğim gibi Hüseyin'in de girişte söylediği,

“ Teorik ve felsefi süreçlere Marx'ın öncesinde olan teorisyenleri eklemek istiyorsanız” ki ben Hegel'i eklemek istiyorum, bunu meşrulaştırmak ve kanıtlamak durumundayım, yani neden daha sonra gelen varken önce geleni alıyoruz? Çünkü o önce gelenin bazı çok önemli saptamaları ve vukfları sonra gelen tarafından dışarıda bırakılıyor ve bu da çok normaldir.

Bağlama bakmazsak, Marx ve Engels'in ne dediğini anlayamayız

İlk yapacağımız iş giriş bölümünde Hüseyin'in söylediği “*Marx ve Engels'i tarihselleştirmek.*” Ben bunu çok önemsiyorum. Tarihsel materyalizm adı altında; teorilerine tarihsel materyalizm demiş iki insandan bahsediyoruz. Bu boşuna söylenmemiş, diye söylemediler tarihsel materyalizm lafını. Sadece materyalizm demediler, tarihsel dediler. Şimdi ondan sonra gelen Marksistler bu birinci kelimeyi hep atlادılar. O tarihsellik vurgusu çok önemliydi, zaten en önemli katkılarından biri budur, bizim bugün normal, doğal dediğimiz hiçbir şey normal ve doğal değildir, iktidar ilişkileri tarihsel olarak kurulmuştur, biz onların içine doğuyoruz, o yüzden normal görüyoruz, oysa normal bir şey yok. *Büyükannelerimiz ve büyükbabalarımız bazı mücadelelerde yenildiği için ya da yendikleri için bugün buradayız.* Dolayısıyla o tarihsellik, başlı başına önemli bir şeydir.

Marksizm özellikle yapısal Marksizm'le birlikte devre dışı kalmış bir vurgudur; bunu tekrar gündeme getirmek lazım. O zaman Marx ve Engels'i tarihselleştireceksek, *bağlamları* neydi dememiz lazım. Bu adamlar hangi bağlamda teorilerini ürettiler? *Eğer bağlama bakmazsak, Marx ve Engels'in ne dediğini anlayamayız.* Üstelik bu bağlam sadece politik bağlam değil. Entelektüel bağlam, en az politik bağlam kadar önemli. Hangi alana müdahale etmek istiyordu bu insanlar? Hiçbir metin, *hiçbir konuşma kendi başına bir*

anlam ifade etmez, bütün metinler ve konuşmalar aslında birer eylemdir. Biz bir metni niye yazarız? Bir alanı dönüştürmek için yazarız. Eğer hangi alanı dönüştürmek istediğimizi bilemezse okur, o metinden hiçbir şey anlamaz.

Komünist Manifesto, belirli bir alana müdahale metnidir, bir eylemdir o metin. Marx ve Engels *Komünist Manifesto* ile, *Kapital* ile neyi dönüştürmeye çalışıyordu? Apayrı iki metindir, çünkü apayrı, varsayım olarak iki farklı dinleyici kitlesidir. Dolayısıyla yazarları aynı olabilir bu iki kitabın; iki tane apayrı kitaptır, çünkü o kitapların saikleri farklıdır. Hangi alana müdahale ettiklerini bilmemiz lazım. Çok genel olarak, çok kabaca şunu söyleyebiliriz: Marx ve Engels ağırlıklı olarak Hegelcilerle uğraştılar. Dönemin esas hâkim, entelektüel grubu genç Hegelcilerdi ve dolayısıyla bu insanların esas muarrızları hep o taraftı. *Marx'ın hıyatı boyunca hiçbir zaman Marksizm hâkim bir entelektüel akım haline gelmedi, Marksizm, Marx'ın ölümünden sonradır.* Dolayısıyla onların Zeitgeist vurgusuna, işte *mutlak ruh* vurgularına karşı hayır, esas *tarîh maddi ilişkilerdedir* vurgusu yaptılar. Tabii bunu söylemek için benim boyum kadar kitap yazmaya gerek yok, ama esas vurgu yaptıkları alan buydu ve nitekim Marx öldükten sonra zavallı Engels'in bütün hayatı *"Biz onu demedik, o kadar şapsal laflar edecek durumda değiliz. 'Biz sadece maddi hıyat belirleyicir' demedik"* diye sağa sola mektup yazmakla geçti. Hegel'de olup da Marx'ta olmamasının nedeni de biraz sonra değineceğim mesele, buradan kaynaklanıyor; o çu-

buk bükmeden ve başka türlü de entelektüel iklimi değiştiremezsiniz. Çubuğu bükmezseniz, ağırlıklı olarak vurgunuzu bir yere vermezseniz, zaten o başarmak istediğinizi başaramazsınız.

Marx: Marksist değilim dedi

Bir nokta daha söyleyeyim, *Marx bence bir dehaydı, gerçek anlamıyla dehaydı*. Dehadan da şunu anlıyorum, sürekli kendini yanlışlaşmaktan hoşnut olan bir insandı Marx; hiçbir zaman kendini doğrulamaya çalışmazdı, tam tersine yanlışlaşmaya çalışırdı, yanlışlaşamadıkça ilerleyen bir insandı. Yanlışladığını düşündüğü anlarda, mesela büyük bir keyifle sağa sola yazdığı şeyler var. Rusya'daki köyü görüyor, "Buradan bambaşka bir şekilde sosyalizme geçilebilir bir köy yapısı var - benim sosyalizme geçişle ilgili bütün dediklerimi unutun- buradan sosyalizme şöyle geçilir" diye Rusya'daki bir dergi editörüne yazdığı 1877 mektupta bence yanlış şeyler söylüyor. Sonra gidiyor Hindistan'a bakıyor, birden orada başka bir üretim tarzı gördüğünü düşünüyor, "Benim Avrupa'da feodalizmle ilgili söylediklerimi unutun, burada bambaşka bir şey var" diyor, "Buna Asya tipi üretim tarzı diyorum" diyor ama önemli değil, önemli olan her seferinde geriye dönüp "İşte burada benim söylediklerimde olmayan bir şey var" diyebilen bir insan, çünkü Karl Marx: Marksist değil, Marx yani! Şimdi tarihselleştirme meselesinde şunu düşünmemiz lazım: görüş alanına

girenler ve girmeyen konular nelerdi? Marx ve Engels'in görüş alanına giren konular ve girmeyen konular. Girmeyen konulara geldiğimizde de bence ikili tasnife götürmek lazım: Girebilecekken girmeyenler, bir de zaten girmesine imkân olmayanlar. Şimdi iki tane örnek vereceğim, bunlar benim için önemli örnekler. Bir tanesi bu ekoloji meselesidir. *Ekoloji meselesi*, Marx'ın görüş alanına giremeyecek olanlardandı. Elbette Marx çok önemli şeyler yazdı çevreye dair, lütfen şunu unutmayalım, metinlerden geçen laflar o düşünürün *merkezi kavramları* mıdır, o düşünür için merkezi bir konu mudur bu geçenler yoksa başka bir şeyi anlatmak için kullandığı laflar mıdır? Bunu düşünmemiz lazım. İlk Marksist İbni Haldun'dur deriz. İbni Haldun'da bir şey buluruz, o Marx'ın dediğine çok benzer şeyler söyler, o zaman ilk Marksist İbni Haldun olur. Bu çok anlamsız bir egzersizdir, yani o kavramı İbni Haldun hangi anlamda kullandı, Marx için ne demek diye bakmamız lazım.

Marx'ta bir yanlışlık: Bolluk toplumu

Dolayısıyla bu açıdan baktığımızda Marx'ın çevre ile ilgili söyledikleri ekolojist bir bilinç işaret etmez. Marx yeşil öncesi bir dönemdedir, yani Marx'ın döneminde ekolojik kısıt, sınırlılık mümkün değil; 19. yüzyıl insanından konuşuyoruz. Doğa sonsuza kadar temellük edilebilir, biz doğayı sonsuza kadar isteğimiz için kullanabiliriz, esas algı budur. Nitekim Marx'ın çok önemli bir varsayımı vardır, bence tü-

müyle yanlış bir varsayımdır, bolluk toplumu. Şimdi *Marx komünist toplumunu bolluk toplumu varsayımı* üzerinden kurar, bu çok önemlidir. Ne anlama geliyor bolluk toplumu? Tam da dediğim gibi ekolojik kısıtın olmadığı bir dünyayı işaret eder. Eğer *bolluk sonsuza kadar doğayı kullanırsak bolluk olur, oysa bolluk olmayacak*.

Bolluk diye bir şey hiçbir zaman olmayacak. Bizim bakış katımız kıtlık hakikatidir. Şimdi neden komünist toplumu bolluk toplumu olarak düşündü? Bence şundan düşündü: adalet meselesini çözemediğinden. Adalet meselesini ancak bolluk toplumu varsayımı ile çözdü. O da şu anlama geliyor, bolluk toplumunda adalete gerek olmayacak. *Herkesten yeteneğine göre alacağız, herkesin ihtiyacına vereceğimiz* bir toplumda zaten adalet geçersizleşecek, o konu dışı kalıyor. Yine dâhiyane bir buluşla *adalet* meselesi komünist toplumun dışında bırakıldı. Oysa bizim karşımızda bekleyen şey bu değil. Biz bolluk toplumu varsayımında doğası gereği eşitlik öngörülür. Bilimsel olarak eşitlik bizim ihtiyacımız olan eşitliği talep etmektir. Kıtlık koşullarında ise eşitlik talep edilir, öngörülmez. O zaman yavaş yavaş adalet, ahlak felsefesi meselesi ile baş başa kalacağız. *Sosyalizmin bir zorunluluk mu, tercih mi olduğu konusunda net olmamız lazım;* sosyalizm bir tercih meselesi olacak, insanların bunu tercih ettiği ölçüde sosyalizme doğru ilerleyeceğiz, tercih etmedikleri ölçüde de oradan uzaklaşacağız. Bizi oraya doğru götüren *bir tarih yasası yok*. Kötu Marx okumalarında hep bu yasalar çıkartılır, sanki yasal bir

şey vardır, işte beşli Determist tarih aşamadır vs. falan. Evet, buna cevaz veren şeyler de yazmıştır. Marx'ın özünde böyle bir *yasa anlayışı* olduğunu düşünmüyorum. Dolayısıyla bu tercih meselesi önemli, bu kulvara hemen girip çıkıyorum, sonra tekrar konuşalım.

İkinci görüş alanına giremeyecek olan meselelerden bir tanesi feminizimdi bence. Bu alanda çok fazla konuşmak istemiyorum, bildiğim bir alan değil, aranızda feministler var biliyorum, dolayısıyla kendimi çok fazla korumam lazım! Ama şu kadarını söyleyeyim, kadının kurtuluşu emeğin kurtuluşu ile olacak, yani algı o. Feminizme en yakın duran Marksistler, hayatları boyunca feministlerle uğraştılar: Klara Zetkin'ler, Rosa Luxemburg'lar; bunların işi gücü tümüyle feministlerle uğraşmaktı, zengin hanımların yaptığı bir işti feminizm. Bir örnek vereyim: Fransız Komünist Partisi'nin merkezi yayın organı 1946 yılında kafalarına bir şey esiyor, aptalca bir şeyle dönemin magazin dergilerine bakıyorlar, onların aynısını taklit edip işte böyle kitleselleşecekler “Kadınlara ulaşalım” falan. Nasıl ulaşalım, anket yapalım. Aynı modeli kendi merkezi dergilerine aktarıyorlar. Anketin adını söyleyeceğim, tüyleriniz diken diken olacak: “*İyi Bir Eş Misiniz?*” Kadın yoldaşlarına yaptıkları bir anket, içeriğini okursam iyice tüyleriniz diken diken olacak, sorular şöyle, kadınların iyi bir eş olup olmadıklarını şuradan anlıyorlar:

“Kocanız sigarasının külünü yere silerken onu uyarıyor musunuz, yapma diye” “Uyarıyorum-Uyarmıyorum”.

“Kocanız gazete ve kitap okurken konuşarak onu rahatsız ediyor musunuz?”

Hiç abartmıyorum, aynen referansını verebilirim. Şimdi buna bugün gülüyor olmamızın bence tek bir müsebbibi vardır, feminizm, yani bunlar bu kadar doğal olarak yapılabiliyorsa, bu insanlar da aptal değil, böyle saçmalıklar yapmazlar. Bugün bunlar bu kadar saçma görünüyorsa bize, biz bunu Marksizm içinden çıkartamayabilirdik, muhtemelen çıkartamazdık bu hassasiyeti. Bu hassasiyet bize ille de Leninist bir kavram kullanacaksak dışarıdan taşındı, yani feministler taşıdı bize bu hassasiyeti; bir önceki hassasiyeti ekolojistlerin taşıması gibi. Dolayısıyla bunlardan ürkmemek lazım, dışarıdan ha bire bilinç taşıyacak değiliz, birileri bize bilinç taşısın, dolayısıyla bu teoriyi başka türlü de derinleştirmek zaten mümkün değil.

Peki, bunlar zaten görüş hizasına giremeyecek olanlar. Esas konuma giriyorum: *Kimlik* siyaseti. Benim tercih ettiğim kavramla tanınma siyaseti.

Hegel’in teorisinin merkezinde tam da bu vardı, *tanınma* meselesi. İlk başlarda genç Marx bu kavramla biraz flört etti, ekledi, ondan sonra kendi eklediği modele, o eklediği biçimiyle –*onun çok fazla ayrıntısına girmeyeceğim, belki tartışmalarda söylerim*- eklediği biçimiyle çok kısa sürede kendi modeliyle çeliştiğini anladı ve dışarıda bıraktı. Ondan sonra da *Kapital*’deki bilimsel analizine geçti, bir daha

içinde hiçbir zaman yer almadı, zaten başka türlü de başarılı bir model kurulamaz.

Gerçek özgürlüğü verecek olan müzakeredir

Marx doğru bir şey yapmıştır. Model dediğimize böyle hayattaki her rengi katalım falan dersiniz model anlamsızlaşır, yani bizim model ve teori dediğimiz haritadır, haritanın işe yaraması için her gördüğünüz ufacık çayı, dereyi haritaya eklerseniz haritadan hiçbir şey anlaşılmaz. Haritanın işe yaraması için zaten onların dışarıda bırakılması lazım ki işimize yarasın. Dolayısıyla kendi teorisi ve modelini kurarken elbette bunları dışarıda bıraktı, zaten şimdi onu nasıl içeri çekeriz meselesi. Bu meseleye birey ve tanınma, birey ve topluluk ilişkisidir bu son tahlilde. Postmodernlerin buna bir yanıtı var.

Postmodernlere göre diyor ki *birey, bireyin esas özgürlüğü topluluktan ne kadar uzaklaşırsa, ne kadar özerkleşirse toplumundan, arasına ne kadar mesafe koyarsa o kadar özgürdür.*

Postmodernlerin söylediği aslında bir kâbus senaryosudur. Birey toplumundan bu şekilde özerkleşme çabasına girerse bu aslında toplumsalın kaybıdır, buradan özgürlük falan çıkmaz. Gerçek özgürlük şudur: *O bireyin ideallerinin, arzularının, beğenilerinin toplum tarafından tanınmasıdır*

esas özgürlük. Özgürlük: İletişimsel bir alandır, öznel arası bir alandır, benim ideallerim ve hedeflerim, benim toplumum tarafından onay görürse ben kendimi özgür his ederim. Benim farklı ideallerim, farklı arzularım benim toplumum tarafından onay ve kabul görürse. Dolayısıyla kamusalın kaybı veya toplumsalın kaybı ortamları hiçbir şekilde gerçek özgürlüğü vermez. Dolayısıyla *gerçek özgürlüğü verecek olan mesafe değil, müzakeredir*; bunu da bir kenara not edelim, konuşmanın önemli noktalarından biri bu müzakere fikri olacak. Hegel diyor ki “*esas bu iletişimsel alanda yapacağımız müzakere ile –tabii müzakere dediğimde lütfen masa başı müzakere anlaşılmasın, sosyalistlerin hayat boyu yaptıkları şeylerden değil, alegorik olarak bir müzakereden bahsediyorum-* özgür ve kamusal alanda kendi fikirlerini rahatlıkla ifade edeceğin ve toplumdan onay alacağın bir müzakere.”

Şimdi siyasal hayatımızda, mücadelelerimizde çok kullandığımız bir laf “*Onurlu yaşam*” nedir ? Onurlu yaşam tam da Hegel’in söylediği sözdür. Şöyle bir hipotez tasavvurunuz olsun: Bir tane Robinson Crusoe bulalım, hiçbir zaman bulamadık, Batı tahayyülünün hep hayalidir, bir tane çocuğu atsak şu ormana bakalım ne oluyor falan deyip düşünür, toplum dışı bir şey nasıl olabilir falan... Hani şöyle bir şey düşünelim, bu hiç Gorillerle de bir arada olmasın, tek başına yaşasın, onurlu yaşam diye bir şey olur mu? Mümkün değil. “Onur” dediğimiz benden kaynaklanmıyor,

benim onurlu yaşamım ancak sizin tarafınızdan teslim edilebilir bana, ben onu alamam ama biraz duralım...

Onurlu yaşam benim tek başına kurabileceğim bir şey değildir, ben kendime bir onurlu yaşam kuramam, sizden tanınma almadıkça. Siz benim tercihlerime, hedeflerime bir saygınlık vermezseniz, bunu tanımazsanız, benim onurlu yaşam kurmama imkân yok. Tabii bunu kamusal alana çıktığımda böyle söylemiyorum “Onurlu yaşam benim hakkımdır, söke söke alarım” falan hepsini diyoruz ama bunun gerçek anlamı ancak sizler tarafından verilebilir. Demek ki *onur ve saygınlık ancak iletişimsel bir ortamda, bu müzakerenin sonucunda alınabilen bir şeydir*, bireyin kendi başına yapabileceği bir şey değildir. Sizlerin, yani topluluğun normatif onayı son derece önemli; bu birey için de geçerlidir, topluluk için de geçerlidir, zaten sosyal bilimlerde bizim temel meselemiz şudur: Neden doğa bilimlerine göre bu kadar geriyiz, yani çok geriyiz öyle böyle değil, hâlâ bir teorimiz yok.

Mağduriyet mazumluktur

Biz hâlâ makro ile mikroyu ölçüştüremedik. Makro alandaki sorunların aslında mikroda nasıl şekillendiğini, mikrodan makroya nasıl geçildiğine dair hiçbir bilgimiz yok. Tercih yapıyoruz. Her şey makrodan ibarettir diyenlerle, her şey mikrodan ibarettir diyenler var, bu ikilemi çözmemiz lazım.

Bireyde de şöyle bir tanınma meselesi vardır, hemen şöyle bir örnek verebilirim, bir mağduriyet yaşadınız, arkadaşınıza mağduriyetinizi anlatıyorsunuz ve arkadaşınızdan gelen yanıt şöyleyse –çok da acı çektiğiniz bir şey olsun- “*Abartıyorsun, orada hiçbir şey yok, boşuna konuşuyorsun*”, yani orada ne hissettiğinizi bir düşünün. Birey için geçerli olan topluluk için de geçerlidir. Bu örnek Kürtler için de geçerlidir, Aleviler için de geçerlidir, Ermeniler için de geçerlidir, eğer bir topluluk size gelip kendi geniş toplumuna “*Ben büyük bir mağduriyet yaşadım, bu mağduriyeti tanı*” hissi nereden gelir? Sevgili Garo Paylan nerede? Ama hepimiz gördük Garo’nun televizyonda o iğrenç programda. Dört taraftan birden Garo’nun ne dediğini anlamaya bile çalışmayan insanların olduğu bir toplulukta mağduriyetini anlatan ve onun tanınması talebinde bulunan bir insana karşı, “Hadi bakalım şunu da tanı, niye onun mağduriyetini tanı mıyorsun...” yani topluluktan verilecek tek yanıt bu olursa, buradan frustrated bir birey ve frustrated bir topluluk çıkar.

Aleviler “Madımak müze olsun” derken sadistliklerinden falan demiyorlar, bize burada bir mağduriyet yaşadı, bu mağduriyetin topluluk tarafından tanınması lazım. Kürtler, “Diyarbakır Cezaevi müze olsun” derken aynı şekilde bize burada bir mağduriyet yaşatıldı, bu yaşatanlar tarafından ve bütün topluluğun bunu tanınması lazım. Aslında hayatımıza baktığımızda bu tanınma meselesinin ne kadar önemli olduğunu görebiliyoruz.

Buradan mağdurlar meselesine de geçeceğim notunu vereyim, bunu da bir kenara koyalım: Mağduriyet önemlidir, evet mazlumluktur aynı zamanda ama çok ciddi bir siyasi dinamiktir, bunu da not etmemiz lazım. Eğer kimliğinizin, hedeflerinizin tanınmadığı bir topluluk varsa karşınızda, burada iki tane alternatif vardır: bir, kendinizi böcek gibi hissedersiniz; ikinci alternatif de öfke ve saldırganlık duyarsınız. Bunların ikisi de sosyal davranış değildir ama neyse ki bir üçüncü davranış biçimi daha var, sizi kurtaracak olan o davranış biçimidir, işte o siyasettir.

Tanınmak için siyaset yapabilirsiniz, tanınmak için mücadele verebilirsiniz ve bizatibi o mücadelenizin anlamı sizin için o inkâr ve ret ortamından kendinize saygın bir ortam bulabileceğiniz alandır siyaset, tanınma için yapılan mücadele. Bunun içinde şiddet vardır. Şiddet meselesi aslında biliyorum bu Küyerel topluluğunu fazlasıyla alakadar ediyor, gündeme gelirse şiddetle ilgili olarak fikrimi paylaşmak isterim.

Yeni toplumsal hareketler ve geleneksel sınıflar

Frantz Fanon'u falan hatırlayın, yani o tarz mücadelenin içinde bulunmak, tabii empati ile kendinizi o grubun içine koymanız lazım, onun ne anlama geldiğini, yani kimliğimizi nerede inşa ediyoruz? *Kimliğimizi mücadele içinde inşa etme önemli, yani tanınma için mücadele veriyoruz.* Şim-

di burada tabii karşımıza hemen şu teorik mesele çıkıyor: Sınıf siyaseti mi, kimlik siyaseti mi? Burada *yeni toplumsal hareketler* denilen yeni teorik şey var. *Yeni toplumsal hareketler lafı bizde kötü oldu, sanki bu kimlik siyaseti* 1960'lardan sonra çıktı, işte kadınlar, o dönemde eşcinseller sonra LGBT, işte siyahlar falan; böyle bir şey değil. 18. yüzyıldan beri o toplumsal hareketlerden ne anlaşılıyorsa, zaten varlar, ortada yeni bir şey yok.

İnsanlar tam 18. yüzyıldan bu yana kimlik mücadelelerini ve tanınma mücadelelerini zaten veriyorlar, bunun için böyle feminizmin falan çıkmasına gerek yok. Dolayısıyla bakışımızı da etkiledi, oradan da çıkmak lazım. Şimdi bütün bir 19. yüzyıl boyunca işçi sınıfının mücadelesine baktığımızda, tanınma mücadelesi verdikleri o kadar aşikâr ki, hiç bizim aklımızdaki gibi sınıf mücadelesini öyle sadece üretim alanında falan vermiyorlar. Çok değerli Marksist tarihçilere bakın, en önem verdiğim Edward Palmer Thompson, bin sayfalık çok değerli bir kitaptır ve Türkçede var, hararetle tavsiye ederim. Bin sayfa olduğu için kimse okumaz, dünyada da okunmaz ama çok önemli bir kitaptır. İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu; Türkçesi de çok iyidir Uygur Kocabaşoğlu çevirdi, onu çevirmek için üç tane dörder bin sayfalık sözlük aldı, çünkü kolay değil, kitabı çevirmek için 1830'da var olan bir ipliğin cinsine bile ulaşmanız lazım. O kitaba baktığımızda şunu çok net görüyorsunuz: 19. yüzyılda bütün işçi sınıfı mücadelesi bir özerklik mücadelesi. Kahrolası sermaye ve kahrolası makineler bizim hayatımızı

domine etmeye başladı, biz özerklik istiyoruz. Yazdıkları risaleler var, Manchester'lı işçilerin, okuduğumuzda gördüğümüz şudur, adam diyor ki "Köle bile benden daha özgür, çünkü köle hiç olmazsa açık alanda çalışıyor. Ben bu sekizinci katta iğrenç bir odadayım, on iki saatimi burada geçiriyorum ve makine ne derse onu yapıyorum, bu hayat hayat değildir" diyor. O dönemde tarihçiler arasında çok önemli bir tartışma var, hayat standardı tartışması. Burjuva tarihçiler bir yandan E. P. Thompson ve Eric Hobsbawm öbür yanda. Burjuva tarihçileri diyor ki sanayi devriminde işçilerin hayat standardı yükselmiştir. Doğru, nereye bakıyorlar? Aynı bugün belki Ortodoks Marksistlerin bakaacağı yere bakıyorlar, istatistiklere. İstatistiklere baktığınızda görüyorsunuz ki işçiler daha fazla çay ve daha fazla ekmeğe tüketiyorlar, hayat standartları yükselmiş ama rakama bakarsanız yükselmiş. Kendi yazdıklarına baktığınızda ki ciddi tarihçilik işte orada gündeme gelir, arşivlere girip onlar ne düşünüyordu diye onların beyinlerine nüfuz etmeye başladığınızda gördüğünüz manzara apayrı bir manzara; adamlar kendilerini köleden daha aşağı görüyorlar, 40 yaşına gelmeden ölüyorlar ve müthiş bir mutsuzluk, yoksulluk hali ama o yoksulluk hali midelerinden kaynaklanmıyor.

Sınıfa karşı sınıf siyaseti ve sonrası...

Dolayısıyla ne zaman saygınlık, onur, tanınma karşına çıktığında "İnsanlar yemek yiyemezken onur ne demektir fa-

lan” demek işçi sınıfına yapılabilecek en büyük hakarettir, işçi sınıfı zaten tarihi boyunca onur mücadelesi verdi, yani sadece yiyecek mücadelesi vermedi. Bunları anlattıktan sonra da E. P. Thompson’un çok güzel bir lafı var, diyor ki –tabii burjuvalara söylüyor- “İnsanlar daha fazla şey tüketip daha az mutsuz olabilir ey adamlar anlayın”. Dolayısıyla evet, daha fazla şey tüketip daha mutsuz olabilir ve işçiler böyleydi o dönemde.

Dolayısıyla bu tanınma ve sınıf mücadelesini birbirinden ayırmamak lazım, bu da başka bir arıza. Elbette hiç tanınmanın gündeme gelmediği pür bir sınıf siyaseti alanları vardır, onlara dikkat edip oraya müdahil olmak elbette gereklidir. *Hiç sınıf mücadelesinin olmadığı kimlik mücadeleleri vardır*, onlar da önemlidir ama ağırlıklı olarak bunlar at başı giderler. Bir de sınıf siyaseti diye bir siyaset, hani bu öyle bir siyaset ki hiç başka bir siyaset biçimine bürünmüyor, sadece salt bir sınıf siyaseti, başka hiçbir kimlikle ilişkiye girmiyor. İşçi sınıfının pür sınıf siyaseti: Hiç tarihte böyle bir şey oldu mu bilmiyorum, muhtemelen olmadı ama olmaya çalıştığı anlar oldu. Ben size bir tanesini söyleyeyim, faciayla sonuçlanan bir örnektir. Tam bir sınıf siyaseti görmek istiyorsanız Komünist Enternasyonal’in 1920’lerin sonu siyasetine bakacaksınız, adı da oydu: *Sınıfa karşı sınıf siyaseti*. Bundan daha saf bir siyaset olamazdı.

Siyaset şunu söylüyordu: *Sosyal demokrat partilerde, faşist partiler de burjuva partileridir, işçi sınıfı partilerinin*

ne sosyal demokratlarla ne de faşistlerle hiçbir alakası olmaz, her ikisine birden karşı çıkmalıyız dediler; dediler de ne oldu? İşte 1933'te Hitler iktidara geldi.

Söylenen ve yapılan en aptalca siyasetti bence. Evet, sınıf siyasetiydi ama sınıf için doğru siyaset miydi? Gelişmiş Kapitalist ülkeler işçi hareketini ortadan ikiye bölündü. Dolayısıyla sormamız gereken sınıf siyaseti mi, değil mi sorusu değil, sınıf için doğru siyaset mi, değil mi sorusu anlamlı sorudur. Böyle romantize edip tek biçim budur ve başka siyaset biçimi yoktur demek *yerine her dönemde, her koşulda sınıf için doğru siyaset midir sorusu bence daha anlamlı bir sorudur.*

Kaldı ki üretim bazında gerçekleşiyorsa sınıf mücadelesi, sadece üretim bazında gerçekleşiyorsa, yani iktisadi alandıysa işçi sınıfının hiçbir şansı yoktur: Ezilir ve yenilir. Tarih boyunca da işçi sınıfı sadece üretimden kaynaklı mücadelelerde bulunduğu dönemlerde ezildiler ve yenildiler. Nedeni çok basittir: Tarihsel bir şey söylüyorum, teorik bir şey değil. Nedeni de şudur: Eğer burjuvazi ve işçi sınıfı birbirlerini çok net algıarlarsa kendi düşmanını çok net görebilirse, sınıfın hiçbir şansı yoktur. Burjuvazi hem devletteki rolünü hem de toplumsal iktidarını çok rahat kullanır ve mücadeleyi, direnişi ezer; fazla maaşla ezer, parlamentoda beş tane sandalye vererek ezer ya da doğrudan doğruya ezer. Eğer mücadeleyi sadece iktisadi alanda veriyorsa başka bir şekilde işçi sınıfının bir şansı yoktur, üretim alanı sı-

nıfı vermez, üretim alanı sınıfı böler, hangi alanlarda böler? Kalifiye olan emek, kalifiye olmayan emek olarak böler. Sektör bazında böler; sanayi, tarım , servis sektörü... olarak böler. Tarihin hiçbir döneminde tarım işçileri ile sanayi işçilerini çok yan yana göremezsiniz, ender anlardır. Emek piyasası çok feci böler; emek piyasasına sonradan gelenlerle, gelmeye çalışanlarla o piyasada zaten var olanlar arasında böler; birbirlerinden nefret ederler, kolay kolay bir araya gelmezler. Maişet meselesidir, eğer maddi hayata önem veriyorsak, ne düşündüklerini anlamamız lazım o kişilerin.

Türkiye’de de Tekel direnişinde gördük aslında. Hepimiz her gün gidiyorduk Tekel işçilerinin yanına ama ne oldu işçi sınıfı dayanışması? Ben size ne olduğunu söyleyeyim. Ben hasbel kader Adıyamanlıların çadırındaydım sürekli, onlarla muhabbetimiz çok iyiydi, EDP falan da yoktu o dönemde zaten. Şeker işçilerine işçiler “Şeker yasası geliyor, aynı şey sizin başınıza gelecek” dendiğinde, şeker işçilerinin tek tavrı –*oradaki işçiler anlatıyordu*- hemen patrona şikâyet edilmek oldu. Adamcağız gidici, çünkü fabrikaya giden adam da gözaltına alındı, hiçbir tane destek gelmedi. Ne zaman destek gelir? Şeker fabrikası kapatıldığında destek gelir.

Yönetilenlerin yönetemediği, yönetilenlerin yönetilmek istemediği

Dolayısıyla bu romantizmden kaçmak lazım, yani iktisadi alanda verilen mücadeleler işçi sınıfına kazandırmıyor ama tarihte çok önemli, emekçi sınıfların harekete geçip tarihin bütün akışını değiştirdikleri dönemler var elbette. 1789 var, 1848 var, 1917 var; ne oldu o dönemlerde de sınıf birden kapasite kazandı? İşte buna bakmak lazım.

Aslında Lenin'den beri biliyoruz, o dönemlerde politik meseleler gündeme geldiğinde burjuvazinin akli karışıyor. Bu çok önemlidir, burjuvazinin akli karışmazsa –*Lenin'in bize öğrettiği zaten oydu*- hiçbir şekilde devrimci mücadele zaten sonucuna ulaşmaz. İsteddiği kadar *yönetilenlerin yönetemediği, yönetilenlerin yönetilmek istemediği* ortam diyelim, zaten önce yönetenlerin yönetememesi lazım. Yönetenler ne zaman yönetemez hale gelir? Siyasi meseleler işin içine girmeye başladığında, yani devlet inşa meselesi, devlet inşa sürecinden kaynaklı sorunları kapitalizmden kaynaklı sorunlardan ayırmamız lazım. Bu hataya düşmememiz lazım. İki tane master süreç, iki tane büyük süreç; birisi birisine indirgenemez, ikisi de önemlidir ve işte Charles Tilly gibi adamların hayatı bu iki sürecin ne kadar önemli olduğunu anlatmakla geçti, yaptıkları çalışmalarda.

Devletten kaynaklı antagonistik meseleler gündeme geldiğinde o zaman işçi sınıfının bir şansı olabilir ve politik bir mücadele, dolayısıyla politikada ne zaman iktisat dışı bir

alan geldiğinde, işte orada ciddi bir fırsat vardır, muhaliflerin de onu değerlendirmesi gerekir.

Siyaset yapacaksak, kitabi bir antikapitalizm siyaseti yapamayız

Kapitalizm ve devlet dedik. Sanırım şunu da söylemek lazım: Kapitalizm böyle çok devrimci bir sistem değil, yani gelip de her şeyi dönüştüren bir sistem değil. Tarihsel bakıldığında kapitalizm öyle görünüyor ki oldukça parazitik, yani neyi bulursa gelip oraya eklemleniyor, hiç de onu dönüştürmek gibi özel bir çabaya girmiyor. Apartheid rejimini mi gördü? Geliyor apartheid rejimine eklemleniyor, işte maliyet yarar analizlerine apartheid rejimini koyuyor. Ataerkilliği mi buldu, patriarkiyi mi buldu, geliyor patriarkiyeye eklemleniyor, yarar zarar ilişkisini patriarki üzerinden yapıyor. Oralarda bir dönüşüm olursa akıllı kapitalistler hemen oradan çıkıp yeni bir maliyet yarar analizi yapıp yollarına devam ediyorlar. Dolayısıyla bu kadar dönüştürücü bir şey olarak bakmamamız lazım. Sormamız gereken soru, kapitalizm nereye eklemleniyor, daha doğrusu Türkiye’de nereye eklemleniyor? Kapitalizm her yerde başka bir yere eklemleniyor. İşte o eklemlendiği yer, tarih.

Hollanda’daki sol siyaset, elbette ki Türkiye’deki sol siyasetten farklı olacak, çünkü farklı tarihlere eklemleniyor. Hollanda’nın tarihi ile Fransa’nın tarihinin arasında zerre

kadar ilişki yok, apayrı iki tane tarihsel süreç. Belki Hollanda ile İngiltere birlikte değerlendirilebilir, Fransa da başka bir yere ekleniyor. Dolayısıyla nereye eklenmediğine bakmadan sol siyaset yapılamaz. *Türkiye’de nereye eklenildiğini biliyoruz. İlk önce imparatorluktan devlete geçişe ekleniyor. İmparatorluktan ulus devlet geçiş sürecine eklenen bir sistemden bahsediyoruz. Askeri vesayete ekleniyor, milliyetçiliğe ekleniyor, etnik temizliğe ekleniyor, vesayet rejimine ekleniyor; Kürt meselesine, Alevi meselesine, Avrupa meselesine, buralara eklenen bir kapitalizmden bahsediyoruz.* Dolayısıyla pür, hiçbir yere değmeyen ve her yerde aynı olan bir sistemden bahsetmiyoruz, çünkü bunların her biri önümüze farklı mücadele alanları çıkartıyor. Çıkartılan bütün mücadele alanlarında alternatif siyasetin yer alması gerekir.

Bütün bunlar şunu söylüyor, yani *bir tane temel belirleyen var, sınıf ve kalan hepsi de bunun alt belirleyenisidir.* Yanlış. Böyle bir şey yok. Özerktirler alanlar birbirlerinden, her alanda ayrı ayrı yer alınması gerekir; biraz sonra tekrar döneriz. Dolayısıyla sınıfsal eşitsizlik dışında da eşitsizlik üreten bütün mağduriyet biçimlerini kapsamalıdır: İki nedenle; bir, bence olgu öyledir: *Olgusal* olarak zaten sınıfsal eşitsizlikler dışında mağduriyetler vardır, *siyaset olgularla yapılır.* İkincisi ise az önce değindiğim bu sınıf kapasitesi meselesiyle ilgili. Şimdi sınıf çıkarı deyip orada duruyoruz, oysa sınıf çıkarı *eylemek* için yeterli değil. *Eylemek* için kapasite gerekir. *Kapasiteniz yoksa eyleyemezsiniz, kolektif*

eylem yapamazsınız. Evet, sınıfın çıkarı vardır eylemek-
te ama eyleyemez, zaten tarih boyunca da eyleyemediler.
Çok nadir anlarda *eyleyebildiler*, zaten o anlara bakıyoruz,
ne oldu da eyleyebildiler yoksa ayaklanmak için her zaman
insanların motivasyonu vardır ama ayaklanmak bir kapasite-
tedir, kolay kolay yapılabilir bir şey değildir. Dolayısıyla
bunu ayırmak lazım, yani motivasyonla kapasite ayrı me-
seledir, motivasyonunuz vardır ama kapasiteniz yokturdur.
Şimdi o zaman kapasite artırıcı unsurlar nedir diye bakmak
lazım. Sınıfın kapasitesi ne zaman artar? Ne zaman artarı
çok fazla bilemem, birlikte konuşalım ama ne zaman düş-
tüğünü biliyorum. Mesela Eskişehir'deki Kiraz işçileri, diğer
işçiler tarafından Eskişehir'den kovulduğunda, kovulanlar
Kürt'tüler, sınıfın kapasitesi düşer. Fındık işçileri Ordu'da
diğer işçiler tarafından atıldığında da Kürt'tüler, sınıfın ka-
pasitesi düşer. O zaman tercihimiz şudur ya bu alandan
çıkacağız, bu alan bizi ilgilendirmez *diyeceğiz –biraz da
ürkerek diyeceğiz, çünkü o zaman Türk işçilerini yaban-
cılaştırırız, bu meseleye girmeyelim diyen bir sürü sosyalist
parti var o bir tercihtir-* ya da tam da bu alanın göbeğinde
olmalıyız, müzakere zemini bu yüzden önemlidir, başka
türü bu sınıf ayrımlarını çözemeyeceğiz, paçamıza çamuru
bulaştırıp bu alana girmekten başka tercihimiz yok deriz,
çünkü o insanları tercihe zorlayacaksa, otomatik olarak
sol olmayacaksa işçiler, tercihe dönük bir siyaset yapmamız
lazım. O zaman buradan müzakere kısmına geçebilirim.

Kimlik siyaseti

Müzakere bu siyasetin temeli olmalıdır diye düşünüyorum. Mağdurları birbirlerinden yalıtarak bu sorunu çözemeyiz. Bir, siyaset anlamlı bir siyaset değil, bütün mağdurlar yan yana gelsinler bir zemin oluştursunlar. Birincisi bu zaten mantıklı değil. İki, zaten buradan bir şey çıkmaz. Mağdurlar bir araya geldiklerinde birbirlerini dönüştürecekler, birbirlerini rahatsız edecekler; birbirlerinin kırmızıçizgilerini, hassasiyetlerini yan yana geldiklerinde anlayacaklar ve hep birlikte bir *dönüşüm projesi* haline gelirse bu iş mümkündür diye düşünüyorum.

Tanınma talepleri böyle sıradan hoşgörü talepler değil. Bu insanlar hoşgörü talep etmiyorlar, siyasal alana giriyorlar, siyasal alanın çeşitli yerlerinde –*istibdam alanı olabilir, hukuk alanı olabilir*- mücadeleleriyle meşruiyet talep ediyorlar. Dolayısıyla basit bir *seninki de olur, benimki de olur* şeklinde değil. Önerdiğim siyasette kimlikler kadar kimliğin oluşumu, bozuluşu ve yeniden oluşumunu düşünen bir siyasetten bahsediyorum. İnsanlar kimlikleri üzerinde siyaset yaparken, sadece diğer kimliklere karşı siyaset yapmazlar. Dediğim gibi siyaset alanına müdahil olup talepte bulunurlar. Şimdi talepte bulduklarında şöyle talepte bulunuyorlar: Kendi iç farklılıklarının da üstünü bir yerden, mesela *Kürtler, aslında kendi içlerinde çoğulculukları var ama kamusal alana çıktıklarında tek bir Kürt grubu olarak çıkıyorlar*, böyle bir durum olmadığını biliyoruz ama

başka türlü de talep yapmaları mümkün değil. Aralarındaki bütün ayrımların üzerini örten bir yerden konuşmak zorundalar. Bu aslında kimlik siyasetinin ayrılmaz bir parçasıdır, bütün kimlikler bunu yapar.

Dolayısıyla “Kürt ne demektir” sorusu çok önemli bir siyasi sorudur ve dünyada da böyle şeyler yapıldı. Mesela Güney Afrika’da siyah olmak ne demektir? Farklı yanıtları var, siyah olmanın ne demek olduğuna dair Afrika Ulusal Konseyi’nin yanıtı ile milliyetçi The Inkatha Freedom Party’nin (IFP) yanıtı apayrıydı; o alan bir mücadele alanıdır. Hiçbir kimlik sabit değil, yani ezelden ebede var olan bir kimlik, siyaset öncesi bir kimlik diye bir şey yok. *Bütün kimlikler siyasi kimliklerdir, siyasi süreçlerin sonucunda oluşan kimliklerdir.* Trajik bir örnek verebilirim, Boşnak kadınlar Sırplar tarafından tecavüze uğradılar; Boşnak ve kadın oldukları için. Fakat hikâyeleri burada bitmedi, sonra Sırplar gittiğinde evlerine döndüklerinde Boşnak erkekler tarafından da dışlandılar, artık kirlenmişlerdi. Üstelik Sırp dölüyle! kirlenmişlerdi. Şimdi bu insanların ondan sonraki hayatlarında, kimliklerinde dinleri vardı, etnistiteleri vardı ve cinsiyetleri vardı. Kadın oldukları için kendi topluluklarından da dışlanmışlardı. Elbette o sırada esas Boşnak kimliği idi önemli olan ama her seferinde bu yara kanatıldı ve bu insanlar böyle bir kimlik mücadelesi verdiler. Dolayısıyla kimlikler sürekli, dönemden döneme değişebilir alanlardır, böyle özsel kimlikler yoktur.

Kimliklerin proje olmasından kastım budur, yani kimlikler birer projedir, tamamlanmış unsurlar değildir, hiçbir zaman da tamamlanmayacaklar.

Ahlaki bir sol - Sosyalizm

Müzakere, eğer temelse, müzakere zorunlu olarak çoğulcu olmak zorundadır. Çoğulculuk buradan kaynaklanıyor. Artık sabit bir kimliğe denk gelen sabit bir siyaset dönemi bitti, yani bir kimlik var proletarya, bir de onun sabit siyaseti var; bu siyasetle bu sabit kimliği bir araya getirip buluşturma dönemi bitti. Modernite koşullarında hiçbir kimlik artık sabit olarak kalamıyor, sürekli değişiyor, dönüşüyor ve dönüştürüyor. Çok farklı kimliklerle iç içe geçiyoruz, dolayısıyla bu sürecin bizatihi kendisi, bu kimliklerin kuruluşu, deforme edilişi, tekrar kuruluşu bir siyasi süreçtir. Buna uygun bir zihniyete ve buna uygun bir yapıda bir siyaset yapmamız lazım; sürekli dönüşen bir kimliğe uygun bir siyaseti hayata geçirmemiz lazım. Karşı hegemonyanın da başka türlü kurulabileceğini düşünmüyorum. Karşı hegemonik siyaset çoğulcu olmak zorundadır, çünkü hayatın kendisi çoğuldur, o hayatın tecrübesine sahip değiliz. Bütün o tecrübeye sahip olanların bilgilerinin parti içine taşınması lazım. O bilgi parti içinden üremiyor, dışarıdan taşınması gerekir ve elbette bilginin sahipleri, tecrübenin sahipleri tarafından tanınması gerekir. Şimdi son meseleye geçeyim ve sonra da bir ara vereyim. Bu mücadelenin,

bence müzakerenin zeminini ahlak oluşturacak. *Ahlaki bir solu, ahlaki bir sosyalizmi kurmak zorundayız.* Çoğunluğu ikna etmeye dönük ve çoğunluğu ahlaki tercihler yapmaya davet eden bir siyaset; bilimsel değil, ahlaki. İyi toplumun üzerinde yükseleceği o zemin ahlaki zemin; adil toplumun üzerinde yükseleceği ahlaki zeminin ne olduğu üzerine konuşmaya çağırın bir siyaset. Sosyalizmin insan doğasına ilişkin fikirleri aslında diğer ideolojilerden çok daha iyimserdir, yani muhafazakâr ve liberallere göre bizler insan doğasının aslında iyi olduğunu düşünen bir grubuz. O Kant'ın ünlü lafı "*Her birey kendi başına hedeftir, her birey kendi başına bir amaçtır*" fikri, bizler için çok önemli bir fikirdir. Sosyalizm bunu ciddiye alır, diğerlerinden daha fazla ciddiye alır.

Bütün bir topluma seslenecek dili bulmamız lazım. Artık tek bir toplumsal gruba, yani proletaryaya seslenmeyeceksek: Proletaryaya yazılmış hazır bir program yoksa elimizde, yeni dönemin solunda, proletaryaya dışarıdan bir bilinçle ulaştırılan program yerine artık mülk sahiplerinin ve muktedirlerin rejiminden mağdur olan bütün toplum kesimlerine seslenen yeni bir siyasete ulaşmak zorundayız. Bir yazarın sevdiğim bir lafı var. Diyor ki "Sosyalizmin artık belirli bir tabana, yani proletaryaya ulaşma arayışındaki hazır bir fikir olmaktan bir fikre ulaşmaya çalışan tabanın arayışı olmalıdır." Bir taban var, bir fikre ulaşmaya çalışıyor, esas olarak sosyalizm onunla da olmalıdır; var olan bir tabana ulaşması gereken fikirden ziyade.

Bu proletarya meselesi şundan önemli, klasik Marksizm de neden proletarya merkezdeydi? Şundan, proletarya dört tane temel özelliği bünyesinde barındırıyordu: *Bir*, toplumun ihtiyacı olan üretimi yapıyordu; *iki*, sömürülüyordu; *üç*, toplumun çoğunluğunu oluşturuyordu ve *dört*, en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamıyordu. Artık böyle bir özne yok. *Dördünü tek bünyesinde toplayan bir özne yok*. Evet, sömürülenler var, evet üretenler var ama bunların hepsi aynı özne değil. Sömürülemediği için yoksul olanlar var, yani o zamanlar lümpen proletarya dediğimiz, şu anda çoğunlukta olan ve artık gereksiz hale gelmiş geniiş yığınlar. Bunlar proletarya değiller, dolayısıyla sömürülmüyorlar, sömürü ilişkisinin içerisinde değiller ama ona seslenmeyen bir sol şu anda mümkün müdür? Elbette mümkün değildir. Mesela bizim partimizde olan, bir sürü partide olan yurttaşlık geliri: Hiç proleter bir talep değildir. Yurttaşlık geliri proleter olmayanlar için bizim önerdiğimiz bir taleptir, yani proletaryanın vergisinden alıp proleter olamamışlara aktaracağımız bir gelirden bahsediyoruz. İşte bunları yapabilmek için sanıyorum siyasetin potansiyellerini tekrar düşünmemiz lazım. Bireylerin, grupların, ben sadece kendi çıkarları için eylediklerini düşünmüyorum. Liberalizmin böyle bir argümanı vardır: Herkes kendi çıkarını Maksimize etmeye çalışır. Ortodoks Marksist versiyon da böyledir. Ben insanların ötekileri için mücadele edebileceklerini ve ettiklerini tarih boyunca düşünüyorum. Mesela kürtaj tartışmasını alın. Kürtaj tartışması Amerika'da yapıldığında diğer

gruplarda hiçbir kadın kendi çıkarı için onu yapmıyordu. Kürtaja karşı çıkanlar da dâhil hepsi iyi bir toplumda kürtaj olmaması gerekir diyorlardı. Dolayısıyla iyi bir toplum üzerine insanları konuşturabiliriz. Bu kadar insanlar çıkar bazlı hareket eden öznelere değillerdir. İlk kabulümüzün bu olması lazım, yani *maddi çıkarları dışında hiçbir alanda siyaset yapılamaz fikrinden kurtulmamız lazım*.

İnsanlar genel olarak toplumun genel çıkarları üzerine konuşurlar. Anadilde eğitim meselesini direkt çıkar meselesi üzerinden değil, toplumun geneli açısından, adalet algısı açısından nerede yer alıyor üzerine toplumu konuşturabiliriz, yeter ki bu ezberlerden kurtulalım. Dolayısıyla sosyalizmin en önemli vurgularından biridir bence *kardeşlik* vurgusu.

Bu insanlar hayat boyu karşılıklılığın olacağı bir toplum özlemi ile mücadele etmişler, responsively dedikleri, yani bütün metinlerinde var “Bizim hayal ettiğimiz dünya karşılıklı bir şekilde birbirimizi tatmin edebileceğimiz dünyadır. Böyle birimizin köle olduğu bir dünya değildir” diye uğraşmışlardır. Dolayısıyla karşılıklılık prensibini hayata geçirecek yeni kurumsal düzenlemelere ihtiyacımız var, daha küçük ölçeklere ihtiyacımız var, iktisadi alanı düzenlerken çok önemlidir, elbette devlet otoritesi ve kamusal bir otorite eşitsizlikleri gidermenin yolu olarak mutlak surette zorunludur ama mutlak *eşitsizlikten –mutlak eşitlikten bahsetmiyorum, bence mutlak bir eşitliğin sağlandığı bir*

alan kâbustur- ama o müdahalenin, yani devlet alanının iktisadi yapılara yapacağı müdahalede teknolojinin getirdiği imkânları kullanarak mümkün olduğu kadar yerel ölçeklerde bu karşılıklılık prensibine dayalı ve böylece ta Fransız Devrimi'nden bu yana olan *liberté, égalité, fraternité*; *fraternité*'yi hep dışarıda bıraktık, bunları tekrar bu yeni siyasetin merkezine sokmamız gerekiyor.

Yeni siyaset: Proleter devriminin peygamberliği bir kenara bırakılmalı

Dolayısıyla proleter devriminin peygamberliğini bence bir kenara bırakıp demokrasi ve toplum kavramlarını tekrar toplumun gündemine getirip bunu tartıştırdığımız, nasıl bir toplum olmak istiyoruz, nasıl bir demokratik toplum olmalıyızla ilişkin yeni bir siyaset zemini kurmalıyız. Bunun için de bu siyasal fırsatçılığı bir kenara bırakıp açık ve net ahlaki argümanlar ileri sürmesi gerekiyor bu yeni siyasetin. Sosyalizme çıkan kısa bir yol yok, dolayısıyla solun hedefi bence bir hedef değil, aslında bir harekettir. Hareketten bahsediyoruz, biz her adımımızı atarken o temel ahlaki çizgimiz her neyse, o temel ahlaki çizgimize doğru ilerlediğimizin bilinciyle ve her adımdan sonra bir sonraki adımı da aynı ahlaki çizgiye bizi birazcık daha yaklaştıracak bir başarı hikâyesine de dönüştürerek ilerlememiz gerekiyor. Bu mücadele tek başına politik toplumun yapacağı bir mücadeleye değil, sivil toplumun son derece önemli olduğunu

düşünüyorum, bu karşı hegemonya projesinde bu ahlak projesini ortaya çıkartırken sivil toplum bu projenin içinde olmalıdır ama tanımı gereği olamaz.

Onlar karşı hegemonya mücadelesi vermek için kurulmadılar ama o alanlardaki mücadele pratiklerinin ve bilgilerinin partiye taşınmasını sağlamamız gerekiyor. Eğer sağlamazsak hâlâ *sivil toplumculuk* diye bir küfrü bir yerde tutuyorsak, burada ciddi bir sakatlık vardır. Maalesef Türkiye toplumunda hâlâ *sivil toplumculuk* diye bir en az ifadeyle eleştiri var. Sivil toplumculuktan anladığımız tırnak içerisinde TÜSİAD'lar ya da devlet merkezli tırnak içinde “sivil toplumlar” değil. Elbette her alanda suiistimal edici şeyler vardır, MHP diye bir parti de var, dolayısıyla partiyi bırakacak halimiz de yok. Dolayısıyla nasıl bir sivil toplum düşündüğümüzü de konuşarak onların da sürece eklenmesi lazım. Benim o yüzden hep söylediğim Eşitlik ve Demokrasi Partisi (EDP) için diyorum ama fark etmiyor, bütün partiler için olması gereken bir şey, öğrenen parti olma zorunluluğu buradan kaynaklanıyor. Eğer *biz sürekli hakikat vaaz edici bir parti* haline gelirse –*herhangi bir parti için konuşuyorum*– buradan çıkış yolu yok. O partinin öğrenen bir parti haline gelmesi lazım, ağırlıklı olarak da *sivil toplumdan öğrenen bir parti olarak kendini var etmesi lazım*.

Makaleyi Hobsbawm'ın alıntısı ile bitirmiştım, onu okuyayım ve bitireyim. Hobsbawm diyor ki “*Maalesef moral vermek yeterli olmuyor. Bizim öncelikli hedefimiz insanlığın*

sorunlarının sadece sosyalizmle çözülebileceği inancımız doğrultusunda anlamlı işler yapabileceğimiz o noktaya ulaşmaktır.”

Önce bir noktaya ulaşacağız, ondan sonra işte o hedef için anlamlı işler yapacağız. O noktanın uzağındayız. O noktaya ulaşmak ise hangimizin sosyalizmi en fazla istediği veya en çok istediği üzerinden tartışarak gerçekleşecek bir şey değildir. Artık bu tartışmaların dışına çıkmamız lazım. Kimin daha fazla sosyalist olduğu, kimin daha fazla sosyalizmi sevdiği tartışmalarını bir an evvel bırakmamız ve terk etmemiz gerekiyor. İçe dönük konuşmayı bir an evvel bırakıp topluma dönük bir şeyler söylememiz gerekiyor. Kısaca bu kadar, çok kısa oldu.

Soru - Cevap

Erkek Katılımcı: Bunu daha iyi anlayabilmem için konuşmanızda geçen kimlik sözcüğünü anlamlandırır mısınız?

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Tek bir kimliğimiz yok bir kere bunu kabul etmemiz lazım. Modern hayatla önceki dönemde şöyle bir farkımız var, kimlikler eskiden de vardı ama eski dönemde kimlik şöyle bir şeydi: tek bir kimliğimiz vardı, onu toplumun bizden beklediği yapmamız gereken işler var, toplum bizden bekliyor, toplumun bizden ne istediği çok netti. Aristo'nun adalet anlayışına bakın, o şöyle söyler: toplumun sizden beklediğini yapamaz hale geliyorsanız, önünüze bariyer çıkıyorsa, bu gayri adil bir düzendir ama beklenen belli. Şimdi modern hayatta bizden hiç kimse bir şey beklemiyor. Kimliklerimiz çoğullaştı; sadece Kürt değiliz, aynı zamanda Kürt ve kadınız, Kürt ve emekçiyiz; bir dolu farklı kimliğimiz var. Bu kimlikler arasında aslında bir yandan da bunlar mücadele alanları, yani Boşnak örneğini ondan verdim; hem Boşnak hem kadın örneği önemli bir örnek bence, yaşadıkları nedeniyle de değil...

Erkek Katılımcı: Salt etnik anlamda değil.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Değil tabii kadın kimliği son derece önemli bir şey tabii ki, yani bütün bu tanınma meselesi falan derken aslında kimlikler derken, mesela başta kadın meselesi olmak üzere hepsinden bahsediyoruz. Bir de şöyle bir şey var, şu beklentiden de kurtulmak lazım, mesela solun içinde bazı gruplar mesela kimlik siyasetine önem veriyorlar ama onlar da şöyle önem veriyor, ya başımızda bir tane kimlik sorunu var, şunu çözmeden gerçek sorunlara bir türlü gelemeyeceğiz, dolayısıyla şu sorunu bir çözelim: böyle bir şey olmayacak, yani kimlik sorunu çözülen bir sorun değil. Kimlik sorunu her seferinde kendini değişik ortamlarda sunan bir mesele. Bu meseleyi siyasetin merkezine alacak mıyız, almayacak mıyız sorusu. Dolayısıyla bir bölümü hiç almıyor, bir bölümü geçici olarak almak zorundayız, maalesef alıyoruz diyor. Böyle olmaz, bu kimlik meselesini sürekli tutmak gerekir, çünkü böyle bir meseleden bahsediyoruz, her an kendini yeniden değişik veçhelerle üreten çok ciddi bir meselemiz bu.

Semir Eski: Küyerel göndermişti çünkü onları. Şimdi dün bir izlenim edinmişim, bugün de sizi dinlerken aynı izlenim daha da pekişti. Çok çok ciddi bir baskı altında yazılmış bir metin, sanki Ortodoks Marksistler her an sizi izliyor ve her an onlara sürekli cevap verme telaşıyla aslında söylenebilecek ve öne çıkarılabilecek bir sürü şey iki çıkıp bir geriye gidiyor; bir çıkıp bir geriye gidiyor. Birincisi hakika-

ten sistematik açısından bir karmaşa var, onu başta da söyledim, ben dün fark etmemiştim, nerede zorlandığımı çok anlayamıyordum. Şimdi söz söyleyince çok net anladım. Bu yüzden bölük pörçük olacak söyleyeceklerim, çünkü sizinkini zemin aldım. Şimdi teorik yenilenme meselesi, bence söylediğiniz bir sürü şeyi baştan böyle zayıflatan bir giriş yaptınız demin –çok güzel şeyler söylediniz ama- mutlaka şemalarla ilerlemeliyiz dediniz.

Yani kafamızda bir şema olmalı, bir şekilde bir şema olmalı, aksi takdirde tünelin dışından bakamayız, geniş davranamayız. Şimdi gelinen noktada, belki geçmişte bu gerekiyordu ama insanlığın ortak bilinci açısından baktığımızda, psikolojiden örnek: farkındalık psikolojisi, hümanist psikolojiye baktığımızda ya da bilgelik tarihine baktığımızda örneğin Sokrates'in meditasyonları, Decartes'in meditasyonları, Uzak Doğu kültürüne baktığımızda işte Budist meditasyonlar bizi sürekli şu noktaya getirmeye çalışırlar: kafada şema olduğu sürece siz hareket edemezsiniz, gerçeği her zaman çarpık olarak algılayacaksınız. Bir şekilde bu şemaları bir kenara koymayı başarmanız gerekir, bunun başka yolu yok, şemaların olmadığı bir noktadan bakmanız lazım. Şimdi aksi durumda nasıl bir şeye geliyoruz? Tüm iyi niyetimizle yeni bir şeyler söylemeye çalışıyoruz ki burada çok yeni bir sürü şey var gerçekten ama kısa bir süre sonra örneğin hızla Leninist bir noktaya da düşüyoruz, yani demin bir an adeta zaman tüneline yolculuk yaptığımızı düşündüm, çok böyle yukarılara doğru çıkarken birden aşağı-

ğılara indik. İşte Lenin karşı tarafın boşluklarını kullanalım, harekete geçelim, hangi durumda harekete geçeriz-geçmeyiz böyle strateji ve taktikler meselesine girdik ayrı. Lenin [?] şemanın halen içinde dolaşmayı gerektiren bir düşünce olması, yani biz Marksizm yeni diyebiliriz ama şemanın içinde dolaşarak. Bence bir insan samimi bir şekilde Marksistse, şu anda Marx'ı bir kenara koymalı. Marx'ın içinden hareket eden bir insan samimi anlamda Marx'ı kavradığında, ben de kavradığımı düşünüyorum ama en azından şu ölçüde kavradığımı düşünüyorum: ona bağlı kalarak ve o çerçevenin içinde hareket ettiğimiz sürece siz farklı bir şeyler yapıyorsunuz. Marx'ı bir kenara koymak lazım, Marx'ı bir kenara koymak lazım ve bizim geçmişten elde ettiğimiz tüm birikimleri bir tarafa koyup, bir gün sıfır noktasından yeni bir inşa sürecine girmemiz lazım. Marx'ın en büyük başarısı kendi döneminde bu inşa sürecini çok başarılı bir şekilde yaptı ve bitti; şu ya da bu şekilde. Artık onunla çok da fazla uğraşmamak gerekir ama biz kendi inşa sürecimizle ilgilenirken tabii ki ondan yararlanırsınız. Şimdi tanınma kavramı meselesinde ısrarla şey vurgusu, tanınma kavramını ben şöyle algılamaya çalıştım, yani siyasette yeni bir alan yaratmak açısından maddi çıkarlar yerine insanların manevi ihtiyaçları vardır; mutluluk olmak gibi, başkalarıyla bir şeyleri paylaşmak gibi, insan varoluşunu hissetmek gibi ve bu beraberinde mücadeleye yeni bir anlam katar. Bu gerçekten oldukça önemli ama vurgular ısrarla şeye doğru kayınca, hani başkalarının sizi tanıması, başkalarının size

saygı göstermesi; orada bir kırılma yaşanıyor, yani bu insanın özünde olun bir şey. Siz de demin söylediniz zaten Alman felsefesinde Marksistler ve sol her zaman iyimser, ta Sokrates'ten beri böyledir, insan temelde iyi bir varlıktır. "İnsan kötülük yapıyorsa bilmediğinden kötülük yapar" der Sokrates. Hiç kimse temelde kötü değildir, kendisini idam edenlere de bu nedenle kızmamıştır, kötü insan yoktur. Şimdi bunu fark eden bir insan ve artı olarak bütün potansiyellerini harekete geçiren bir insan özgürlük anlamında bu olabilecek en üst yaşamsal şeyi gerçekleştiriyor. Şimdi burada mücadeleye geçtiğimizde, mücadele bizim için yaşamı vurgulamak anlamına gelir ve inanılmaz geniş bir alan açar. Mücadele yaşamı kurmaktır, yani yaşamı gündelik hayatta biz sağlıktır, eğitimidir, aile kurmaktır, karşı cinsle ilişkilerdir; nasıl yaşayacağız? Burada bir noktanın açılması gerekiyor, gerçi tarihçisiniz, bilmiyorum çok bunalım bir alana giriyorum şu anda ama siz de olunca başta biraz tedirgin bir şekilde: geçmiş ve gelecek şeklinde bizim bir tarih tasavvurumuz var, hep böyle algılıyoruz her şeyi. Bu da bizi çok fazla yanılsamaya yöneltiyor. Sürekli bu yüzden tarihe geliyoruz, Ermeni meselesi. Ermeniler şurada oturuyor, sürekli 1915. 1915 üzerinde o kadar çok uğraşıyoruz ki şuraya odaklanamıyoruz bir türlü. Ya bu buradaki vatandaşlarımız nasıl yaşayacaklar, nasıl? Tüm dikkatimizi buraya versek aslında öteki kendiliğinden çözülecek ya da Kürt meselesi, Dersim meselesi, başka bir mesele; Kürt sorununu şu anda canlı bir şekilde. Anlatmaya çalıştığım şey

şu: geçmişe fazla odaklanma ya da geleceğe fazla bakma şimdikininki kaçırılmasına yol açıyor, bu da bizi boşlukta tutuyor. Biz şu anda biraz da sürgün yaşıyoruz. Geçmişte biraz daha yakın bir dönemde devrim yapacaktık, biraz bekleyebilirdik, bir problem yoktu ama şu anda devrim de yapmayacağımıza göre kısa bir sürede, ne yapacağız? Sürgün yaşıyoruz, bu toplumun içerisinde sürgünüz, enerji bu yüzden yok olmuş durumda. Bugün yapılması gereken şey şu: tarih ve geçmiş ve geleceği şimdiye sıkıştıran bir yaklaşım. Biz gelecekte ne yapmayı istiyorsak, onu hemen bir tasarıma, toplumsal bir tasarıma dönüştürüp şimdiye yerleştirmemiz ve harekete geçmemiz lazım. Tek fark şu, birlikte yaşama umudumuz, yani total olarak toplumu dönüştüremeyiz. Bir iki şey daha var. Uzattım biliyorum, hemen hızla kapatıyorum, insanlık meselesi; burada proleter-yaya çok takılmamak lazım, bence artık bütün kimliklerin bir tarafa bırakılması en azından bizler açısından ve bir tür insan kavramı ile hareket etmemiz gerekiyor. Kimlik meselesi buraya giren süreçte insanların yaşadığı bir problemdir, burada destek verilmesi gerekir ama kimliğe çok fazla odaklanmanın da tekkelleştirici bir özelliği var, kendi içinde milliyetçiliği artırıyor, kendi dışında da ciddi bir yabancılaşma yaratıyor. Mesela Kürt meselesinde bunu fazlasıyla hissediyorum. Kürt meselesi Türkiye'deki diğer meseleler, insanların diğer meseleleriyle birlikte alınmadığı zaman gerçekten bazen çok rahatsız edici noktalara varıyor. Kendi içlerinde de algılayamıyorlar. Tabii haklı oldukları bir şeyi

topluma niye izah edemiyorlar? Çünkü bütünden bu kadar koparılan bir parça yabancılaşıyor bir noktadan sonra ve çok olumsuz duyguları sürekli tetikliyor; şimdilik bu kadar. Bir-iki bir şey daha vardı ama sanıyorum biraz fazla oldu, zaman olursa tekrar...

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Şimdi bazı konularda farklı düşündüğümüz çok belli. İstiyorsanız son sorunuzla başlayayım, şimdi bu sürekli tarihle yaşama meselesi, hani önemli, “Bunu bırakalım” dediğiniz mesele, ben de tam onun bırakılamayacağını, evet bırakalım da...

Semir Eski: Ben bir parantez açabilirim, orada eksik kaldı herhalde. Tarihle ilgili problem şu an duruyor bizim karşımızda, onu anlatmaya çalışıyorum. Biz mesela 1915’te değil de şurada görebiliriz o sorunu ya da Dersim olayında yaşananlar şu an Kürtlerin yaşadığı yerde var zaten o sorun. Biz zaten şu anı anlamaya çalışıyoruz ve şu ana müdahale etmeye çalışıyoruz. Bunu tarih üzerinden değil, şu ana odaklanarak daha iyi yapabileceğimizi düşünüyorum yoksa tarih meselesi üzerinden değil.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Kimlik meselesine dönecek olursam, grup kimlikleri, grup hafızası bireysel hafızadan farklı çalışır. Gruplara mesela şöyle bir şey söyleyemezsiniz: bir sıfır noktası koyuyoruz, şimdi ben kendimi AKP’nin yerine koyayım, sıfır noktasına geldik, bütün geçmişinizi unutun ve yeni bir dünyayı hep birlikte kuruyoruz. Bu güven-güvenmemenin dışında bir şeydir. Eğer tarihte size çok büyük

haksızlıklar yapıldıysa, bu haksızlıklar kuşaktan kuşağa o kimlik içerisinde sürekli kendini yeniden üretir, eğer bunları rektifiye edici, telafi edici herhangi bir mekanizmayı yaratmamışsanız. Şimdi Ermenilerin 1915'ten uzaklaşmaları mümkün değildir, tarihinizi bir kenara bırakalım demek; tarihin maalesef işte böyle bir tarafı var. Şimdi Ermenileri tümüyle anlıyorum, siz 1915'in ne olduğu konuşulmadan bir Ermeni kimliği inşa edilemez ve bizden talepleri çok meşru bir taleptir, bu dediğim gibi tanımlarla ilgili bir şeydir. Şimdi tarihle ilgili şunu söyleyeyim, ben bunu bir sürü konuşmamda söylemiştim. Bizler hakikaten –şimdi size hak veren bir taraftan söylüyorum- tarihimize çok fazla romantize edici bir şekilde bakıyoruz. Milliyetçi tarihçilik de bunu çok yaptı, zaten onların yapması beklenir bir şeydir, “600 yıllık şanlı tarihimiz” ama kendi tarihimizi de böyle kuruyoruz aslında. Sol da kendi tarihine baksa orada da 30 yıllık bir şanlı tarih var. Şimdi bu tarz bakışlar bizi paralize ediyor: bu doğrudur. Bence tarih konusunda –siz eski referanslardan hoşlanmıyorsunuz ama yine eski bir referans vereceğim- bence en iyi lafı Marx etmiştir, Marx şöyle der: “Tarih bilinci aslında negatif bir bilinçtir”, yani tarihin sizin omuzunuza yüklediği yüklerden kurtulmanın bilincidir, pozitif değil. Eğer bunu pozitif olarak kullanırsanız, o tarih bilinci yok demektir, yani 600 yıllık şanlı tarihimiz tarih bilincine işaret etmiyor, tam tersi bir şeye işaret ediyor. Dolayısıyla tarihle aramıza mesafe koyamazsak, o yüklerin altında eziliyoruz. Dolayısıyla buradan evet ama tarihten mü-

nezzeh, tarihe hiç bulaşmamış bir şey olsa iyiydi. O yüzden ben hep derim tarihin azı çoğundan daha iyidir, hani böyle 600 yıllık tarih yerine Amerikalıların 200 yıllık tarihini tercih ederim, onlar da 200 yüzyılın içine bir sürü kan ve gözyaşı sıkıştırmayı başardılar ama azı daha iyidir ama ontolojik olarak tarihten kurtulmanın bir yolu yoktur: bunu bir kenara bırakalım. İnsanlar böyle yaratıklar değildir, yani biz tarihimizle kendimizi kuruyoruz, belirli bir yerden geliyoruz. Her adımımızda o geldiğimiz yer ister heyula deyin ister başka bir şey, bizle geliyor. Şimdi her yeni attığımız adımda ben geldiğim gelenekle ilişkilenerak adım atmak durumundayım zaten bunun başkası mümkün değil benim açımdan. Ben kendimi birden Robinson Crusoe yerine koyamıyorum, belirli bir yerden geliyorum, her seferinde hesabımı vererek ilerliyorum, dolayısıyla gelenekten kopmak, tümüyle geleneği arkada bırakmak zaten mümkün değil. İnsanlık, insan böyle bir şey olmadığı için mümkün değil, çünkü biz o anlatıyı, sürekli o narrative dediğimiz şeyi, o geleneğin anlatısını hep zaten canlı canlı tutuyoruz. Başka türlü biz hayatımızı bir anlatının içine oturtarak anlamlandırıyoruz: şuradan geldim, buraya doğru gidiyorum. Şuradan geldimi dışarıda bırakırsanız, siz olmazsınız orada zaten. Siz bir yerden geldiniz, sizi siz yapan geldiğiniz yerdir ve gideceğiniz yerde de o geldiğiniz yerle de sürekli hesaplaşarak başka bir yere gitmeniz lazım, başka bir yere gidiyorsanız bile. Zaten tarih sizi bırakmaz, siz tarihi bıraksanız tarih sizin peşinizi bırakmaz, öyle yerlerde ortaya

çıkarmak ki siz farkına varmazsınız, yani tarihin kötülüğü böyle bir şeydir, çünkü sizin sırtınızdan hükmünü icra eder. Siz istediğiniz kadar tarihten kopartın kendinizi, onun için ama bana ihtiyacınız var, ben size söyleyeceğim: bak, şu aşamada işte tarihin nedeniyle böyle yaptını ancak ben diyebilirim, çünkü göremezsiniz. Tarihin böyle bir tarafı var yoksa kurtuluş mümkün değil. Bilinçli bir mesafe almak önemlidir: tarihimizin yüklerini bilelim, o yüklerle hangisi yüküdür, hangisi artıdır onu bilelim, oradan şeye çıkalım diyorum. Dolayısıyla Marx'ı bir tarafa koymanın bir, tarihsel olarak, geleneğimiz itibarıyla imkânı yok, bence gerek de yok, yani Marx'ın çok önemli tespitleri var. Küreselleşme meselesini falan anlayabilecekseniz, o sırada Manchester'ın ufak bir yerinde, iki üç yerde olan bir şeyden yola çıkarak bütünü dünyanın resmini çizmiş bir insandan bahsediyoruz. Bence çok önemli vukufları var, onu dışarıda bırakmanın gereği yok ama ilk tespitiniz doğru, hani "Arkamdan koşturanlar var ve ben onlara sürekli yanıt vermek istiyorum"; evet, istiyorum, çünkü o geleneği yanlış kurduklarını düşünüyorum. O geleneğin bugün nasıl olması gerektiğine dair bir derdim var. Mesela Lenin'in şu sözü benim için çok önemlidir: önderliğin, ancak izleyerek mümkün olduğunu açık açık söyler, "Önderlik, izlemeyi bilerek yapılır". Şimdi ortalık Leninistlerden geçilmiyorsa, "Bir dakika Lenin böyle bir şey demedi" sözü önemlidir. Buralardan kaçmanın çok gerekli olduğunu düşünmüyorum, önümüzü açıcı laflar da etmiştir. Dediğim gibi bu ayrımları yapmamız lazım: artık

işimize yaramayanları var ama yarayanları da var. Şema halinde söylerseniz dediğimi evet, o kötü bir şey, şemalarla hayata bakmak kötü bir şey ama bu da ontolojik olarak mümkün olmayan bir şey istiyorsunuz, yani böyle bir şey mümkün değil. Her birey için bu geçerlidir. O tünel bakışından çıkmanın şöyle bir, mesela şunu söylemeye çalışıyorum, bugün burada olanları, şimdi dört saat burada olacağız, dışarıda arkadaşlarımızda buradaki olayı, 30 tane birbirinden farklı anlatı çıkacaktır. Bunu 1'e indirmemiz mümkün değil; oysa hepimiz buradayız, hepimiz aynı olayı yaşadık ama bu olayın 30 farklı anlatısı var şu anda, en az ve bu nereden kaynaklanıyor? Çünkü bütün o geldiğimiz yer, dünyaya bakışımız, bilgilerimiz o filtreden geçerek bu tecrübeyi anlatıyoruz. Tecrübe diye bir şey yok böyle transparan, herkesin üzerinde anlaşacağı. Şu anda bir şey tecrübe ettik, dört saattir tecrübe ediyoruz, hepsini o tünel bakışı ile dışarıda anlatacağız. "Böyle anlattı, çünkü anlatan EDP Genel Başkanı'ydı, ondan bunu söyledi", burada hiç söylenmemiş şeyleri de ekleyeceğiz, çünkü başka türlü hayata anlam kazandıramayız. Gadaner'in çok ünlü bir şeyi vardır ya önyargı, hayata önyargı ile bakarız. Önyargsız bir bakış mümkün değildir. Önyargsız bakış sadece Marslıya aittir, bir Marslı buraya getiririz...

Kadın Katılımcı: Nereden Biliyoruz?

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Onu da bilmiyoruz! Marslıyı buraya getiririz ve Marslıya deriz ki "Anlat burada ne ol-

duğunu”, teker teker anlatır, hepsini anlatır “Peki, şimdi anla” deriz, hiçbir şey anlamaz, çünkü bu hayata dair, bu dünyaya dair Marslının hiçbir bilgisi yoktur, anlatır, hiçbir şey anlamaz. Bu şuna benzer, lütfen bir romanı açın, 200. sayfasından okumaya başlayın, bir şey anlayacak mısınız? Hiçbir şey anlayamazsınız. En başından o bağlama dair bir bilginiz var, ne yazık ki bilgimiz olduğunu düşünüyoruz, oysa o bilgi yanlış. Benim hakkımdaki önyargınız yanlış, ben yanlış bir kavram anlattım, çünkü belirli bir dünyadan bir kavram anlatıyorum. Bende ki anlamı, sizdeki anlamıyla örtüşmüyordur o kavramın, o yanlış anlama işte oradan kaynaklanıyor. Bunların hepsi bizim geldiğimiz yer itibarıyla hapis olduğumuz alanlardır, buradan çıkamayız, yani böyle bir varsayımımız olmadı ve insanlık diye bir şey benim açımdan yok; hepimiz belirli bir yerden konuşuyoruz. Zaten sınırlılığımızı bilirsek anlamlı olur, kısmiliğimizi daha doğrusu. Kısmi bir perspektif sunuyoruz. Eğer “Ben bütün alana dair bilgiyi sunuyorum” dersem, o zaman ne öğrenen farklı kalır, ne etki kalır, ne iletişimsellik kalır; ben biliyorum, ey ahali dinleyin. Bugüne kadar yaptığımız siyaset böyle bir siyasetti zaten, vaz ediş bir siyasetti, “Çünkü ben hayatın gerçeğini kavradım” [siyaseti]. En son reklamlarda başıma geldi, özeleştirme vermem lazım, ne kadar hoş bir reklam “Hayattan rengi alın, geri neyi kalır ki”. Ne zaman ki mağdur oraya çıktı “Bu ne saçma sapan reklamdır” deyince ben irkildim. Bunu bilmem mümkün değil ki, ben düşünemem böyle bir şeyi. Dolayısıyla böyle genele dair

bir bilgimin olması mümkün değil, ontolojik olarak mümkün değil.

Nil Mutluer: EDP’liyim, şey diyorsunuz, onu anladım “Geçmiş günahların gölgesi uzun olur, o yüzden yüzleşmemiz lazım”; tamam ama orada gündelik hayatta önemsememek. Ben galiba anladım çünkü sizin bu noktanızı, yani geçmişe vurgu yaparken gündeliğe de vurgu yapmak, oradan çıkmak falan benim hâlâ çok önemseydiğim bir şey, yani tarihi ötekileştirelim gibi değil, oradan tartışmaya devam edelim istedim, çünkü bugünkü hâlâ pratik soruna odaklanmadan, mesela Sevag’ın öldürülmesinin mahkemesini hâlâ takip edemedim ve annesi ile empati kuramadan 1915’e tek başına vurgu yapmak işe yaramayacak diyorum ama zaten bu ortak noktamız. Diğer açıdan bu kimlik meselesi ile ilgili bir kere çok teşekkürler, gerçekten çok hoş bir konuşmaydı ve her şeye bire bir katılıyorum ve fakat kimlik üzerine çalışmış biri olarak kimlik kelimesini o kadar uzun zamandır kullanmıyorum ki, acaba bu kimlik ve mağduriyet yerine gerçekten daha özgürleştirici kavramları beraber bulsak mı diye de bir derdim var, yani hakikaten baktığımızda “Sen ne çalışıyorsun” dersiniz, Kürk erkeği, zorunlu göç, şehir filan, sınıf filan her şeyi çalışıyorum. Nöbetçi feministlerden biri herhalde bendim, deyince, kadın feminist olduğum da belli, kimlikler bırakmıyor ama diyorum ki eğer sadece kimlik üzerinden tartışmaya başlarsak, çünkü sen bunu söyledin, çünkü ne dedin? Biz kendimizin aslında bir yığın şey var çevremizde ve kendimizi bir şeyle

özdeşleştirerek yeniden var ediyoruz ve bu yeniden var etme halinde bir şekil değiliz ama bir kimlik diye çıktığımız anda onu hemen karşıya atmış oluyoruz. Ben mesela Filli Boya reklamına karşı çıkana mağdur dememeye direniyorum, çünkü mağdurların yaptığı siyasete direnen bir parti olduğumuzu da biliyorum, nereden biliyorum? İsrail kuruldu ise ne üzerine kuruldu ve şu anda Filistinli arkadaşlarımızla barış meselesini konuştuğumuzda Filistinli gençliğin gittiği yerden hiç mutlu değiller, çünkü tam da mağduriyet üzerinden İsrail'e karşı bir siyaset yapılıyor ve bu o daha barış dili getirmeyecek. Türk siyasetinde en büyük sıkıntıyı nerede yaşıyoruz? En büyük sıkıntımız mağdur üzerinden geliştirilen bir Kürt kimliği olduğu için biz homojen olmadığını biliyoruz, arada diller var ama tam o mağduriyete kaldığı için bir yerde kayboluyoruz; bir. İkincisi kimlik örneği çok doğru bir örnekti. Biliyoruz ki milliyetçilikler bunu yapıyor, özellikle kadınların bedenini kullanır, kitlesel tecavüzleri olur, karşısında Boşnaklar bunu yaptı ama şu anda mesela çok önemli bir grup da o çocukları –bu çalışmalar sürüyor- tecavüzden doğan çocukları bir araya almaya çalışıyor. Oradaki bir yığın şeyi anlamaya çalışan bir grup var ve bunların bir kısmı Müslüman bir grup. Şimdi bu hale bakmaya çalıştığımızda bir tek ne Müslüman kimliği ile bunu açıklayabiliyoruz, ne demokrat kimliği ile demek istediğim kimlik, kimliği anlamaya pek izin vermiyor ve sınıf bağlamında baktığımızda belki de yeni bir sınıf tanımına ihtiyacımız var. Sınıf ile kimliği örtüştürerek

buna bakmak yerine acaba tam da ahlak diye bir yerde mi bitirdin? O bana heyecanlı geldi. Sen felsefede benden daha kuvvetlisin, ben o kadar felsefe terminolojisi bilmem. O yüzden, ben feminist olduğum için de ahlak altı boşaltılması gereken bir kelimedir benim için: ahlaqsızım ve özgürüm derim ama başka bir yerden, gündelik hayattan biliyorsunuz.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Maalesef öyle bir şey var, evet.

Nil Mutluer: Ama senin öyle demediğini bildiğim için mesela ahlak bana şöyle bir umut verdi, aslında orada birtakım değerler yaratabilsek ve o değerleri yeni solun dili yapabilirsek, kimlik ve sınıfı örtüştürmek yerine ve sınıf olmadan yeniden tanımlarsak sanki o dili bulmaya doğru bir şeye evrileceğiz gibi geliyor. Dediğim gibi bu, senin dediğin hiçbir şeye karşı bir şey değil, bu kimlik ve mağduriyet kelimesinin artık altında çok problemlili bir şekilde karşımıza çıktığımız için. Biliyorum, sen burada çok kötücül bir şeyi savunarak bir kimlik siyaseti yapmaktan bahsetmiyorsun, o zaman bu halleri mi bulacağız, özgürlük kelimesini mi bulacağız, adalet kelimesine yeni anlamlar mı kazandıracacağız, bu ne olacak, bilmiyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Sanırım biraz bunları şöyle bir şekilde çözeceğiz, başka türlü çözüm aklıma gelmiyor çünkü bunu pratik çözecek. Bunlar böyle akademik ortamlarda hani “İçini şöyle dolduralım” diye doldurulacak şeyler değil. Dolayısıyla mesela söylediğin bütün bu kavramlar

hakikaten problemliler, benim de söylediğim kavramlar: Mağdur, kimlik, ahlak, zaten problem ben bunların içini nasıl dolduracağımı nerede göstereceğim? Bu salonda değil. Ben size şimdi burada istediğim kadar söyleyeyim, bunu zaten sokakta göstereceğiz. Dolayısıyla kavramların her biri zaten birer mücadele alanı, bütün herkes bu kavramların içeriğini farklı dolduruyor, zaten yaptığımız mücadele bundan ibarettir, başka bir şey değil.

Bu kavramların içeriğini doldurma mücadelesi yapıyoruz. İki tercih yapılabilir, kavramları kirlenmiş bularak yeni kavramlar bulmaya çalışabiliriz ya da bu kavramların içeriğini bana bakın ve öğrenin türünden bir deklarasyon siyaseti yapabiliriz. Şimdi ahlakçılık, biliyorum ahlak felsefesinden bağımsız; adı ahlak felsefesidir, yani John Locke falan o kitapları yazdığına, Marksizm'e yapılan bütün angajmanlar, ahlak felsefesi üzerinden yapılır. Şimdi elbette ahlak, ahlakçılık üzerinden feci bir muhafazakârlık anlamına gelir. Memleketin bir sürü alanında geliyor, kadın mücadelesinde özellikle bu alan çok vurgulanıyor ama bu ahlak kavramından vazgeçmemizi doğurursa, çok ciddi bir silahımızı elimizden almış olur. Dolayısıyla ama bu da bir iletişimsel alandır, yani feministlerle, kadın mücadelesi içindeki insanlarla bu müzakere edilmelidir. Bu alan evet, çatışmalı bir alan olabilir. Burada çatışmalı olan deyince oradan aklıma geldi...

Ben değerleri önemsiyorum. Değerler üzerinden bütün bir toplumu konuşurtma başarısı ve ferasetini gösterebilecek

miyiz, gösteremeyecek miyiz? O değerleri de, şimdi o çatışmalı meseleye geleceğim. Şöyle bir değerler silsilesi de yok, siyaset her yerde derken zaten bunu diyorum, mesela özgürlük ve eşitlik. Bu iki değer kadar birbiriyle çelişen ve çatışan değer çok zor bulunur. Eşitlik ve özgürlüğü sıfırla 10 birim yapalım; özgürlük 10 birim olursa eşitlik sıfırda, eşitliği 10 birime çıkartırsanız, özgürlük sıfıra indirmek zorunda kalırsınız; aralarda bir gerilim vardır. Dolayısıyla bütün bu değerler içinde şöyle bir değeri hiçbir zaman bulamayacağız: hiçbir yere bulaşmayan, kendi başına müthiş, pür, saf bir değer. Bütün önemsedığımız değerler birbirleriyle çatışıyor. Özgürlük ve eşitlik bizim için önemlidir, çatıştığını bilen bir yerden siyaset kurgulamak başka bir şeydir: çatışmalar. Dolayısıyla bunlardan bir tanesinin lehine çözerseniz denklemi, işte benim için kâbus senaryosu olur, yani ben bu denklemi eşitlikte çözeceğim dediğiniz nokta hepimizi; Robespierre de bunu düşünüyordu, sivil üniforma düşünmeye başladılar. Kuzey Kore'yi 1791 düşünmüştü Robespierre *“Herkes aynı üniforma ile dolaşsın, çünkü hepimiz yurttaşız, yurttaşlar arasında hiçbir farklılığın görünmemesi gerekir”* falan türünden. Dolayısıyla biraz daha farklılıklar, özgürlükler alanına artık çubuğu biraz solun bükmesi gerektiğini düşünüyorum; çünkü çok fazla eşitlik alanında durduk zaten. Bu biraz farklılıklarımızla eşitlik, monolitik talep eder, doğası gereği homojenlik talep eder, özgürlük biraz daha farklılıklara tekabül eder. Farklılık alanları ve sonsuz özgürlük verirsek hakikaten ciddi bir eşitlik

problemi ile karşı karşıya kalırız. Bir tek bizi kurtaran bu özgürlük-eşitlik meselesinde, şu anda bunları tartışmaya o kadar uzağız ki o kapitalist sistemin sömürü ve eşitsizlik düzeyinde, şu anda o kadar vicdan yaralayıcı eşitsizlikler var ki biraz daha önemli bir dönem eşitlik alanında, yani sınıfsal eşitlikten bahsediyorum; bu arada bu da çok önemli. Biz bunu EDP'yi kurarken konuşmuştuk, eşitlik bizim için sadece sınıfsal eşitlik meselesi değil tabii ki. Eşit yurttaşlık talebinden bütün, yani cinsiyet eşitliği, sınıf eşitliği, kimliklerin arasındaki eşit saygı meselesi falan bunların hepsi eşitlik kavramının içine doldurulmalıdır, yani insanlık tarihi de aslında böyle ilerler ama dediğim gibi bunlardan çıkış yok, bunlar mücadele ile belirlenecek şeyler.

Erol Köroğlu: Merhaba, ben de seninle aynı doğrultuda bir şey söylemek istiyorum ve iç disiplinlerde, sosyal bilimlerde, beşeri bilimlerde ve şu ana kadar üretilen siyasette var olan bir şey, dolayısıyla burada mağdur, kimlik, şema; bütün bunlar sorgulanabilir ama aynı zamanda bunlar birer imkândır da. İmkânsızlık aynı zamanda imkândır. O yüzden tanınmak için siyasi mücadele ve mağduriyeti ciddi bir siyasi dinamik olarak anmanı ben çok anlamlı buluyorum, çünkü ortada var olan siyaseti yürüterek bir yere ulaşamayız, tamam sorunları görüyor ama yepyeni bir şey üretmek de mümkün olamaz. Bunu Ferdan açıkladı, çünkü mağdur sözcüğünde gadr vardır, yani kökünde gadr vardır. Gadre uğramak, yani bu toplumsal ilişkilerde veya öznel arası ilişkilerde kaçınılmaz olarak var olan bir şeydir ve bunun

olmayacağını hayal edebiliriz, isteyebiliriz. Bunu gerçekleştirmek için de elimizden geleni yapabiliriz ama her denememizde o taş yeniden çukura yuvarlanacaktır, kaçınılmaz olarak ama bunun bilincinde olarak hareket edersek, işte o zaman sıfırdan yola çıkmaya belki çalışmayız ama var olan alan içinde daha etkin ve pratiğe odaklanan bir şey yapabiliriz. Siz birtakım isimler saydınız, aynı şekilde akşinin savunan anlayışlar da var, mesela bilişsel psikoloji içinde senaryo ve şemalar yaklaşımı çok önemli bir şey, dilin işleyişiyle ilgili. Ben edebiyat araştırmacısıyım, edebiyat araştırmasında tür çok önemli bir yere sahip, türden kaçamazsınız. Her zaman türün içindediniz ama türe ait değilsiniz ve kimlikler gibi farklı türler de söz konusu. Dolayısıyla bunları bilerek daha –nasıl diyeyim- pratikte var olan alanlara yaklaşım, dinleyip müzakereye girişmek belki eski görünebilir ama tam da etkin ve yeni siyaset böyle bir yerden üretilebilir. Öbür türlü bizi bir hayal âlemine götürebilir.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Bununla ilgili bu son müzakere, Erol'un açtığı yerden devam edeyim. Eğer müzakereyi önemsiyorsak, basit görünebilir ama bence implikasyonları fazla bir şey, o zaman şunu diyoruz: Bizim doğrumuz nasıl bir doğru olacak, eğer müzakereyi merkeze alan bir siyaset tasarlıyorsak. Bu doğru bilimsel bir doğru, bu doğru kesin ve değişmeyen bir doğru olmayacak; müzakerenin çıkarttığı bir doğru bu. O müzakere alanı bugün bu doğruyu çıkarttı, bir sonraki rauntta; müzakere hiç bitmeyeceği için

sonraki dönemde doğrunun nerede şekilleneceğine yine biz karar vereceğiz, kendi adımıza karar vereceğiz. Hiçbir grup; ne Marksistler, ne feministler ne başkaları *işte doğruyu bulduk* zaten diyemezler, kendi tariflerine baktıklarında onlar da doğrunun ne kadar değiştiğini zaten görecekler. Feminist teori içindeki doğrular o kadar değişti - evrildi ki ve sonra birden queer teori çıktı ve feministlere “Bir dakika, yanlış işler yapıyorsunuz” dediler. Orada bir müzakere zemini bu, bilmiyoruz ki burada bir doğru vardır ve doğruyu vaaz eden hiç kimse yok ortada. Hepimiz kendi bulunduğumuz yerden bir hakikatin bir bölümünü görüyoruz. O yüzden o tünel bakışı çok önemlidir; ben bir yerden bir şey görüyorum, o gördüğüm gerçektir. Şimdi yapmamız gereken şöyle bir şey, “tek de gerçek olur” dediğimiz nokta problemlidir ama şunu başarabilirsek, müzakere alanı öyle bir alandır. Bakın ben bu dağın bu tarafından baktığım için böyle bir manzara görüyorum ama öbür yerden dağın nasıl görüldüğüne ihtiyacım var, zaten birlikte o zaman dağın resmine dair bir şeyler konuşabileceğiz ama şunu dersek: Mesela sosyal bilimlerde bunu dedik; yanlış yerden bakıyorsun, dağa oradan bakılmaz buradan bakılır. Şimdi mesela ben polis üzerine bir kitap yazdım, oraya belirli bir perspektiften baktım ben şimdi o meseleye tek bakılması gereken perspektif o mudur, benimki mi? Hayır. Bambaşka perspektiflerden bakılabilir, yeter ki nereden baktığımızı söyleyelim: Ben bu meseleye şu perspektiften bakıyorum, o nedenle gördüğüm gerçek budur. Şimdi bunu teslim et-

mek çok önemlidir, buna “günah çıkartıcı tarz” diyorlar; ben çok önemsiyorum bunu. Maalesef bizim kültürde yok tabii günah çıkartmak ama önce günahınızı çıkartarak “*Ben buradan bakarak şunu görüyorum*”; burada açık olursak hiç olmazsa okuyanlar, dinleyenler nereden baktığımızı anlarlar ve onlar da kendi perspektiflerini çıkarttıklarında ciddi bir müzakere başlar ama bizim bütün sosyal bilimlerdeki kitap eleştirilerine bakın mesela, bir sürü örnek verilebilir, ben bir tane hatırlıyorum, mesela *yetinen* eleştiriler var: “Marksist oradan bakamaz”. Şimdi bu bir eleştiri olarak yazılıyor, yani ciddi akademik dergide yazılıyor. E ben baktım, Marksist'im ve baktım, yani buradan bakılamaz diye bir şey yok. Baktığım yere gelip bence anlamlı bir eleştiri şöyledir, içsel eleştiri dedikleri: Benim baktığım yere gelersin, içine girersin ve oradan sonra eleştiri ciddi ve kıymetli bir eleştiridir. Bak, oradan da baksan burada yanlış temeller var eleştirisi kıymetli bir eleştiridir ama bizim eleştiri kültürümüz şöyledir, gel benim yerimden bak. Ekonomik olarak bakarım, kültürel olarak bakarım, uluslararası ilişkiler açısından bakarım, bir sürü farklı veçhesi ve bağlamı var ama şöyle bir şey değildir: Ben bütün bu farklı bağlamları kendimde kuşattım ve hepsinin bağlamının bilgisi bende vardır. Dolayısıyla en azından bu kandırmacadan uzaklaşalım, siyaset yaparken çok daha anlamlı. Ben kısmi bir yerden bakıyorum, dolayısıyla diğer kısmi bakışlara ihtiyacım var. Dolayısıyla müzakerenin doğrusunun böyle bir doğru olduğunun bilincinde olarak hareket etmemiz la-

zım. Buradan aynı şeyleri sürekli tekrarlamak ve vaaz edici bir siyasetten kurtulmak açısından bence önemli; kesmez, erkeği bozar diyebilirsiniz ama başka türlü hayata bakmak.

Dilaver Demirağ: Şimdi Kürt meselesi önemli bir problem, bence onu esir alan bir problem aynı zamanda. Bugün sorun yaşadığı en sıkıntılardan biri bence Kürt meselesi. Neden bunu böyle söylüyorum, çünkü daha önemlisi, klasik mağduriyetler olarak adlandırdığımız meselelerin biraz daha geri plana düştüğü bir kimlik merkezli ve o kimlik eksenleri, özgürleşim siyaseti gibi yeni solun dilini daha hâkim biçimde belirlemeye başladığı için burada bir sıkıntı alanı oluştuğunu düşünüyorum. Şimdi kimlik dediğiniz zaman benim anladığım bir tek şey var. Kimlik diye bir kategori, bunu büyük bir çuval olarak düşünebiliriz ve bunun içerisine bir sürü şeyi atıyoruz. Şimdi kadın dediğiniz zaman çok farklı kadınlar var. Tek bir kadın tipi yok, tek bir kadın kimliği de yok aslında, daha doğrusu kadın kimliği dediğimiz şey bir çuval ama o çuvalın içerisinde bir sürü kadın var veya Gay dediğimiz şey bir çuval ama o Gay çuvalının içerisinde bir sürü farklı Gayler var. Bunların arasında da ciddi sınıfsal gerilimler, mesela sokakta fahişelik yapan bir Gay ile patron olan bir Gay'in yaşama biçimi ve kimliği ile ilgili sıkıntıları kendi bedeninde hissetme düzeyleri aynı değil. Dolayısıyla bence hâlâ ve hâlâ solun o sınıfsal eşitlik meselesini ön plana çıkartan ve o eşitlik ile özgürlük arasındaki gerilimi çözmeye çalışan, o diyalektik diyebileceğimiz bakış açısı ile meseleyi sunma

çabası bence hâlâ önemli bir çaba diye düşünüyorum ben kendi adıma. Siz bu kimlik kavramının yaratmış olduğu kendi farklılıklarını merkeze koyma meselesiyle sunumun, insanlar arasındaki o farklılıkların yaratmış olduğu eşitsizliklerden doğan sorunları giderme noktasındaki çatışmayı nasıl giderebileceğinizi düşünüyorsunuz?

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Kimlik farklılıklarının doğurduğu eşitsizlikler mi?

Dilaver Demirağ : Hayır, kastettiğim şey şu, mesela kadın kimliği, bu anlamda örnek anlamda veriyorum, yani başka türlü anlaşılmasın. Kadın kimliği olarak feminist kimlik çok doğal olarak erkek egemenliğinden kaynaklanan mağduriyetleri merkeze koyuyor ve bunun üzerinden siyaset yapıyor haklı olarak. Kendi açısından çok merkezde olan, öncü gördüğü ve temel çelişki olarak tanımladığı nokta bu, hatta içsel çelişki olarak belki tanımladığı nokta bu bir anlamda ve bunun üzerinden bir siyaset üretiyor ve bu siyaset üzerinden de bir toplumsal dönüşüm perspektifi geliştiriyor. Şimdi bu mesele ile mesela sınıf altı diye tanımlayabileceğim, mesela evsizlerin sınıf altından tanımlayacağım başka bir kategori olarak gene bu da bir kategori, bunu da göz ardı etmiyorum. Evsiz bir insanın kendi problemlerinden kaynaklanan mağduriyetler ve sorunlar arasındaki o kısmi uyumsuzlukları belki, mesele buradan kaynaklanıyor. Feminizm doğal olarak kendi farklılığını merkeze koyuyor ve bunun üzerinden kendini var etmeye çalışıyor ve bura-

dan kendini tanımlamaya ve tanındırmaya çalışıyor bir anlamda. Bunun yaratmış olduğu farklılık kavramının altının kuvvetli biçimde çizilmesinin getirmiş olduğu bir birlikte olamama hali de var, getirmiş olduğu bir çelişki, doğal olarak. Biraz da soru burada gibi geliyor bana, yani bunu nasıl çözeceğiz? Benim sorum bu.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Şu varsayımdan pek emin değilim. Farklılık talebini dillendiren hiç kimse başka bir farklılık talebi ya da eşitlik talebi dillendiren ve yan yana dayanışma ilişkisi içinde olamaz varsayımı bana güçlü bir varsayım gibi görünmüyor. Feministlerin farklılık talepleri nedeniyle salt o nedenle, evsizlerin eşitlik talebinde yer alamazlar varsayımınızın bence fazla bir hakikati yok gibi görünüyor ama şuraya bakmamız lazım: Siyasal parti ile sivil toplum kuruluşu arasındaki fark bence tam da böyle bir şey, yani bütün bunları bir araya getirip bütün bu müzakere zeminini yaratanla, tek konu bazlı ilerleyen sivil toplum kuruluşu arasındaki farktan bahsediyoruz. Bir siyasi parti bu farklılıklarla, farklı taleplerle bir arada olamam diyememeli, dememelidir zaten STK'lardan farkı da böyle bir şeydir. Biz sivil toplum siyaseti yapmıyoruz, dolayısıyla bütün bunların bir arada olup müzakerenin içinde yer almaları gerekiyor. Şimdi bir örnek evsizler ve kadın örneği ama başka örnekler de verilebilir, yaşanmış bir şey, ben bunu önemli buldum. Halkların Demokratik Kongresi (HDK)nin ilk bileşiminde bu 130 kişi bir araya geldiğinde ortaya çıkmış soykırım meselesi. Şimdi bunu ben önemse-

dim, tabii ki Ermeni soykırımı şeyi çıkartmak istemişler ve sonra bir tartışma çıkmış. Süryaniler “Bir dakika Süryani soykırımı var”, işte başka bir grup “Dersim soykırımı”; işte o zemin bence çok kıymetli bir zemin. Sonra “Bir dakika, soykırım bu kadar yayılmamalıdır, tek bir yerde durmalıdır” argümanı, şimdi bunların hepsi baştan karar verilebilecek bir alan değil. O zeminin yaratacağı ortak noktaya saygı göstermemiz lazım, zaten bir nihai nokta olmayacak. Başka da yapacak bir şeyimiz yok, eğer o zemin kıymetli bir zeminsen; o yüzden diyorum baştan birbirimizi rahatsız ede ede ilerleyeceğiz.

Dolayısıyla evet evsizler ve kadın feministler nerede birbirlerini rahatsız ederler çok kestiremedim ama etseler de zaten amaç tam da o, bunları bir araya getireceğimiz bu zeminler açısından siyaset önemli ama bunların hepsinde siyaset var, yani şeyini seçemeyiz, sınıf meselesidir. Ahmet Türk, Diyarbakır Cezaevi’nde dışkı yerken toprak ağasıydı, hiçbir sınıfsal şeyi yok orada olması için. Ahmet Türk’e yapılan muamelenin neden öyle olduğu belli, Kürt olduğu için yapıldı. Dolayısıyla bazı dönemlerde hangi kimliğimizin önde olduğu çok bellidir ve siyasetin neresinin üzerinden yapılacağı da çok aşikârdır. Orada sınıf tam açıklanmıyor. Mesela size yine sosyal bilimlerden örnek vereyim, şu şiddet meselesine gelmedik ama farz et ki şeyi açıklamaya çalışıyoruz: devrimler hangi ortamlarda başarılı olur, hangi ortamlarda başarılı olmaz, mesela böyle bir sorumuz var; tarihsel sosyoloji hep sorularla ilerler. Latin Amerika’ya

bakmaya başladık. Latin Amerika'da başarılı olan devrimci durumlar ve yenilgiyle biten devrimci durumlar. Ben size söyleyeyim, sınıfsal analiz hiçbir işe yaramaz, eğer sorunuz buysa, çünkü birbirine çok benzer sınıfsal yapılarda olan ülkelerin bazılarında başarılı oluyor, bazılarında yeniliyor. Demek ki başka bir değişkene ihtiyacımız var, mesela acaba devlet yapısı önemli midir diye bir bakarsınız, işinize yararsa devam edersiniz. Dolayısıyla sorularla ilintili şeyler bunlar, siz bana baştan sorarsanız hangisi önemlidir, yanıtını veremem; önce soruyu sorun, yanıtını ona göre verelim ya da durumu söyleyin orada yanıtını verelim derim. Bence bunlar baştan söylenecek şeyler değil.

Prof. Dr. Erol Katırcıoğlu: Ben soru sormayacağım ama bu konuda ben de bir şey söylemek ihtiyacı hissettim. Şimdi bu kimlik meselesinin çağımızda bu kadar önemli olması ve giderek sınıfın önüne geçmesinin sebebi kimliğin kendi başına öneminden kaynaklanmıyor, yani kimlik sonuç itibarıyla herhangi birinin belli bir aidiyetini ifade eden bir şey. Fakat çağımızda özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra bizim Marx'ın öngörüsünün tersine sınıf savaşından çok kimlik savaşlarını görüyor olmamızın bir açıklaması olması lazım. Esasen de bu mesele solun çok tartışması gereken bir mesele ama Allah'tan Ferdan bu toplantıda bunların altını çizdi, benim de çok önemsemişim bir konuşma oldu, gerçi ben başında geledim ama. Ben size şunu söyleyeyim: herhangi bir kimliğin önemli olmasıyla ilgili değişim dinamiği taşıması, bir anlamda o kimliğin ulus devlet ça-

tısı altında nasıl bir demokrasi ile karşı karşıya kaldığıyla çok yakından ilgili. Şöyle hayal edin, son derece liberal bir demokrasinin olduğu bir ülkede, yani her türlü hakkın, kimlik haklarının dâhi kullanılabilirdiği bir ülkede kimlik sorunu bir sorun olmaktan çıkardı. Kimlik sorununun kimlik sorunu olması ve çağımızda bir anlamda bir tür değişim dinamiği taşımasının sebebi, mevcut demokrasiyle ilişkisi itibariyle baktığımızda, demokrasilerin, yani ulus devlet demokrasilerinin kimlikleri içine alan bir biçime dönüşemediğiyle ilgili bir meseledir. Şimdi bundan dolayı şöyle bir durumla karşı karşıya kalıyoruz: kimlik esasında bir “bizlik” duygusu yaratıyor. Bu bizlik duygusu, sınıf meselesini ortadan kaldırmıyor, sınıf meselesini sadece gölgeliyor. Dolayısıyla soldan tartışırken kimlik mi-sınıf mı diye bir ikilem koymak zorunda değiliz ama günümüzde çeşitli sebeplerle –*şimdi zamanımız yok üzerinde konuşamayacağız ama çeşitli sebeplerle*- sınıf, kimliğin altında kalmış durumda. Size, mesela Kürt meselesini konuşurken Kürt kimliğinin bu kadar sert bir kimlik olması bir tesadüf değildir, çünkü Kürt kimliğinin içinde aslında işçi sınıfı ve işveren sınıf da vardır, yani Kürt işçi sınıfı ile Kürt işveren sınıfı bizlik duygusu altında davranmaktadır, dolayısıyla gücü ve şiddeti oradan gelmektedir. Bu çerçeveden baktığımızda ben bu gücün bir toplumdaki mevcut demokrasinin değişiminde büyük ölçüde aracı olabilecek olan bir öge olarak ortaya çıktığını düşünüyorum]. Dolayısıyla şunu söylemek benim için çok rahat, mesela Kürt kimliğinin mücadelesi olmasay-

dı, Türkiye’de demokrasi bu kadar gelişmezdi. Hatta bugün demokraside bu kadar adımlar atıyorsak, bu sadece Ak Parti’nin yaptığı bir şeyden dolayı olmuyor, Kürtlerin mücadelelerinin bir parçası olarak bunlar oluyor. Tabii öyle bakarsak da esasında, İslami kimliğin de esasında demokrasi mücadelesi yaptığını da düşündüğümüzde, mevcut demokrasi sınırlarını genişletmekle ilgili olarak o kimliğin de bir anlamda gücünün bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini söylüyor bana. Dolayısıyla da ben kimlik sorununun değiştirici bir gücü olduğunu, dolayısıyla da solun kimlik konusunda bir fikri olması gerektiğini ve bu değişim dinamiği taşıyan unsurları içermesi gerektiğini düşündüğümde sınıf meselesinin tümüyle ortadan kalktığı gibi bir lafı söylemeyi anlamlı bulmuyorum, yani ikisi de bir arada olabilecek olan olgular gibi geliyor bana.

Çiğdem Hanım: Şimdi biraz da bu tür durumlarda fırsatçı diyebileceğiniz insanlardanım, 1 Mayıs geliyor ya, sınıf bakış açısı da önemli, 1 Mayıs ile alakasını kurmak istedim. Şimdi değerlerden bahsediyoruz. Herhalde işçi sınıfının politikasındaki en büyük, en önemli, en ortak sloganlardan bir tanesi işte “Birleşen işçiler yenilmezler” sloganıdır ve herkes “Workers united will never be defeated and” ve bu İngiltere’de de, Amerika’da da, dünyanın her bir yerinde de ortak bir slogan.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Çiğdem, seni hayal kırıklığına uğratacağım, yanıt vermeyeceğim. EDP ile ilgili konuşma-

maya kararlıydım konuşmanın başlangıcında, o kararında devam edeceğim ama şöyle bir şey söyleyebilirim: ben bu kategorik AKP karşıtlığının solu paralize ettiğini düşünüyorum, yani reaktif bir siyaset yapıyoruz, temel özne her seferinde AKP, AKP bir şey yapıyor ve biz de AKP'ye yanıt veriyoruz. Üstelik yanıtımızı da şöyle veriyoruz: onu nasıl engelleriz? Başka hiçbir politik programımız yok. Aktüel, yani ayakları yere basan bir politik programımız yok. Bütün varlığımız AKP'yi engellemeye armağan olsun türünden bir siyaset yapıyoruz! Şimdi benim anladığım siyaset ise şöyle bir siyaset: Bu masayı siyasal bir alan olarak düşünelim, dünyanın hiçbir yerinde böylesi bir siyasal alan tek bir politik özneye bırakılmaz: Fransa'da, İngiltere'de yoktur böyle bir şey. Türkiye'de bu alanda tek bir siyasal özne vardır, o da AKP'dir. İstedığı gibi oyunun kuralını yazıyor, ertesi gün dün koyduğu kuralı bozuyor, yeni bir kural yazıyor ve bunun önünde "Dur, ne yapıyorsun" diyen tek bir politik özne yok, yalnız bir tanesi var, Kürt siyasal hareketi, zaten Erdoğan'ı da çılgına çeviren o hareketi bir türlü teslim alamaması. Onun dışında oradan da böyle genel, bütün bir karşı hegemonya projesi dediğim çıkar mı? İçinde buldukları maddi koşullar nedeniyle çıkması zor. Dolayısıyla bizim artık pozitif bir siyaset yapmamız lazım, yani Türkiye insanına dönüp çoğunluğa, "Bakın ahali benim siyasetim zaten budur, gelişmeler bu siyaseti evrilttiği müddetçe ben bu gelişmelerden yararlanırım, gelişmeler bu siyasetin önüne engel olduğu müddetçe de direnirim." Hayat diren-

mekten ibaret değil, maalesef biz sadece direniş söylemi üzerinden siyaset yapıyoruz; toplumda bunun hiçbir karşılığı yok. Dolayısıyla kendi siyasetimiz nedir önce ona karar vereceğiz, eğer bu siyasetimizin içinde askeri vesayet gibi bir meselemiz varsa, militarizm gibi bir meselemiz vardı, yazı dizilerinde verdiğim örnek oydu, işte “19 Mayıs törenlerini kaldıralım” falan dediğinde, “Elbette bunun lafı mı olur” deyip kaldığımız yerden yola devam edeceğiz ama her söylediğimizde parantez açıp “Fakat, aslında bunun arkasında şeriat getiriyorlar, niyetleri budur” falan türü mesaj vermek topluma şu mesaj vermek demektir “Benim kendi politik programıma güvenim yok, esas olan AKP’dir ve siz ona bakın”. Referandum sırasında bu üstelik aynen böyle söylendi. Söyleyenin adını vermeyeyim ama bir sol partinin başlarından. Laf aynen şöyle “Bu referandumda tek bir özne vardır” hiç abartmıyorum “AKP’dir, hepimizin tek görevi vardır AKP’yi engellemek”. Şimdi siz topluma dönüp beni kaale almayın zaten dersenez –bu o anlama gelir toplum da sizi kaale almaz. Şimdi dolayısıyla bu alandan hemen çıkmamız lazım. Bizi bu AKP karşıtlığı paralize etti, farkında değiliz. Hiçbir somut siyaset öne çıkarmıyoruz, ha bire reaktif siyaset yapıyoruz, zaten AKP de bundan çok mutlu: oraya bir şey atıyor oraya koşuyoruz, öbür tarafa bir şey atıyor öbür tarafa koşuyoruz. Siyaset böyle uygulanmaz, yani politik programımız her neyse, evet bizde askeri vesayet var politik program olarak, yani partide yok da programda var! Dolayısıyla bu alanlarda çıkan bir şey

olursa bunu değerlendirmek partinin boynunun borcudur. Şöyle dersiniz bu da mümkündür: Türkiye’de tek askeri vesayet meselesi yoktur kardeşim, tek meselemiz kapitalizmdir, onunla uğraşalım. Tamam ama yeter ki orada da bütünlüklü bir siyaset olsun, yani anlayalım orada ne olduğunu. Sendikalara falan gittiğimizde de görüyoruz, sendikadan daha düzen için ne olabilir? Sendika düzen içi bir mücadeledir, sosyalist mücadele sendikayla elde edilmez ama bir konuşmaya, yazılara çizilere bakıyoruz, işçi sınıfının sorunu sosyalizmle çözülecek. E o zaman her seferinde işçiye “Kusura bakma, bu sistem devam ettiği müddetçe sorunu çözemeyiz” mesajı veriliyorsa, o işçi gider başka sendikaya üye o tabii. Sorunları çözen iktidarın yanında sendikalar var.

Gülnur Aksoy: Şiddet meselesi deyince kimlik arasında hiyerarşi bulunmadan eşit iletişim, eşit ilişkiyi sağlamak, dönüştürceğini ve dönüştüreceğine güvenip politika yapmak: bunu biraz daha açmakta yarar var diye düşünüyorum, yani şiddetten arınarak bu nasıl çözülür. Hatta şu gibi, sonunda peygamberlik gibi bir şeye varmadan bu işi daha akli ölçülere nasıl getirebiliriz.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Evet, yani ahlaki bir, hani ahlaki bir, hani peygamberlikten ziyade tarihçiliğin, tarihin tanımlarından bir tanesi şudur: anlamının bilimidir denir. Almancası verstehen falan. Bizim işimiz gücümüz anlamak, yani asla aklımızın ucundan köle sahibine “Ya insanlara böyle

“davranılır mı” demek geçmez, yani köle sahibi köleye öyle davranır, çünkü köle insan değildir. Bunu anlamamız lazım, yani o dönem nasıl bir dönem diye durup anlamamız gerekiyor. Dolayısıyla bütün bu mağduriyetler falanların anlamlandırmasından bahsediyorum, şiddet dâhil. Bir kere şunu söylememiz lazım: şiddet, kötü fikirlerden neşet etmez, kötü fikirler var, şiddet oradan kaynaklanıyor değil. Şiddet kötü adamlardan ve kadınlardan kaynaklanmaz: bunları bir tarafa koyalım. Şiddet, mesela Durkheim’in çok uzun süre ha bire bunun üzerinde durduğu; bir normal, bir de adı abnormal olan anormal politika var. Şiddet bu alandadır yanlış. Bir sürü sosyal bilimci bütün hayatlarını böyle rutin siyasetle, anormal siyaset denecek bir siyaset biçiminin olmadığını, rutin siyasetin içinde de zaten şiddetin –üstelik şiddet çeşitli biçimlerde tanımlanabilir: sözel şiddet de ciddi bir şiddettir, illa fiziki bir şiddet olması gerekmiyor- mevcut olduğunu söylediler, üstelik kanıtladılar da. Dolayısıyla normal-anormal siyaset ayrımı yapmayalım. İkincisi şiddet ilişkiye dair bir şeydir, ilişkiseldir. Tek başına şiddet olmaz, kimse durup dururken şiddet uygulamaz. Eğer şiddeti dönüştürmek istiyorsanız, ilişkiyi dönüştürteceksiniz. İlişki dönüşmediği müddetçe şiddet kalır. Peki, hepimizin aktındaki mesele üzerinden şimdi konuşmaya başlayalım: bu şiddet nereden çıktı diye baktığımızda, benim yine tek kaynağım tarih. Şimdi Latin Amerika’daki silahlı ayaklanmalara baktım. Silahlı ayaklanmalar üçe ayrılabilir: başarılı olanlar, yenilenler; üçüncü kategori var esas ilginç olan ne başarılı

olup ne de yenilenler, devam edenler. Şimdi bunu literatürde devam edenler olarak işte Guatemala, El Salvador, Kolombiya'yı falan veriyorlar ama Guatemala, El Salvador falan devam ediyor dedikleri 15 yıl, rekor bizde. Bizimki tümüyle 30 yıldır devam eden bir silahlı ayaklanma. Silahlı ayaklanmaların ne zaman bittiğine bakıyoruz, gördüğümüz şudur: ne zaman mesela El Salvador'da olan o, Filipinler'in çok önemli Huk Ayaklanması vardır, Filipinler'de olan o; şu dönemlerde bitiyorlar, mesela 1950'lerde Huk Ayaklanması öyle bitti. El Salvador'da gerillalarla yapılan kontratla bitti, eğer gerillaların siyaset yapmaya başladığı ortamlar rejim tarafından o açılımlarla sağlanabiliyorsa, ayaklanmalar bitiyor, yani ayaklanmaları bitiren ayaklanmacıların taleplerinin sağlanması değil. Mesela El Salvador'da hiç toprak reformu falan olmamıştı ama ne zaman ki hükümet 1992'de masaya oturdu, 100 tane subay işinden *atıldı –bir tanesi savunma bakanı-* ne zaman ordu ayaklanma bölgelerinden geri çekildi, ne zaman gerillaların siyaset yapacakları mecralar devlet tarafından açıldı ve gerillalar siyaset yapmaya başladılar, o turnak içindeki "rutin" siyaseti yapmaya başladılar. Eğer buraları açmazsanız, bu şiddet alanı bitmez.

Dolayısıyla bir derdi olan ve o derdi üzerinden eyleme kapasitesi olan insanlar varsa bir coğrafyada: hem dertleri var, aksi gibi bir de o dertleri üzerinde eyleme kapasiteleri var, bu insanların tek bir koşulu vardır, o sorunların doğrudan doğruya çözümünden ziyade onların siyaset içine çekilme-

si. Bu ilişki esas olarak devletin dönüşümü ilişkisidir. Devleti dönüştüremezseniz, bu ilişkiyi, yani şiddet ilişkisini dönüştüremezsiniz. Net bir şekilde tarih bunu söylüyor. Şimdi biraz yine sosyal bilimlere döneyim. Bizim 19. yüzyıldan tevarüs ettiğimiz bir sürü yanlış postulate var, mesela bir tanesi toplum; yok böyle bir şey, toplum diye bir şey yok. Bu bizde 19. yüzyıldan kaldı, toplum yerine network'ler var, ilişki ağları var. Bu ilişki ağlarının kimisi örtüşüyor, kimisi örtüşmüyor, işte mesela toplum açısından nereye bakarsanız bakın aslında siz orada toplumu göremezsiniz, yani üretim bazına baksanız, yani şimdi Batı Türkiye ile Doğu'daki Türkiye'nin üretim bazında nasıl bir benzerliği var? Yok. Peki, müzik kültürü açısından ki toplumu verir: Laz, Zeybek'e demiş ya "Bu kadar düşünsem ben de oynarım", hiçbir alakaları yok. Bir tarafta fava yapılır, öbür tarafta çiğ köfte yapılır; orada bir şey yok. Bu alanlar hiçbir şekilde bize Türk toplumu diye bir şeyi vermez. Hadi, Türk toplumunu bir tarafa bırakalım, nedir Alman toplumu? Yok. Alman toplumu dediğiniz 1870 öncesinde 12 tane ülke, 12 devlet içerisinde yaşayan ve Almanca konuşan insanlar var ama Avusturya diye bir imparatorluk var, orada Almanca konuşan insanlar var. 19. yüzyılda Amerika'ya göç etmiş Almanlar var. II. Dünya Savaşı'ndan sonra apayrı tarihlere ulaşmış Almanlar var. Siz bu kadar Alman varken ortada, tutuyorsunuz Alman toplumu diye bir şey yaratıyorsunuz; yok. Şimdi buna benzer bir sürü postulate. Bir tanesi de bu şiddet postulate'sıdır. Şöyle bir şey, şiddeti, zaten adı bile

çok manidardır, şiddet neye deriz? Toplumdan gelirse adı şiddet olur, devletten gelirse adı güç olur, yani meşru şiddet ve gayrimeşru şiddet ayrımı vardır. Oysa tarihsel olarak baktığınızda o gayri meşru şiddet ile meşru şiddet ayrımı o kadar muğlaktır ki bütün o ordular yüzyıllar boyunca korsanlardan, eşkıyalardan devşirilmiştir. Savaş zamanında ordunun içine girerler, meşru şiddet uygulayıcılar, savaş biter mobilizasyonla tekrar bunları köylerine gönderirsiniz, aynı işi yaparlar, yani zavallılar savaş sırasında ne iş yapıyorlarsa barış zamanında da aynı işi yaparlar, yani korsanlık ve eşkıyalık, birden adları gayri meşru şiddet haline gelir. Bunların hepsi bizim bu devlet inşası sürecinde 19. yüzyıldan tevarüs ettiğimiz şeyler, yani buralardan uzak durmamız lazım, yani böyle bir meşru-gayri meşru şiddet ayrımı tarihin belirli bir noktasında ortaya çıktı. Bunlar devlet inşası ile ilişkili şeylerdir.

Dolayısıyla hep o ilişkisellikten bahsettiğim böyle bir şey. Bir, devlet ve mücadele edenler arasındaki ilişkiye bakalım; iki, Erol Katırcıoğlu'nun söylediği çok önemli bir şey var: Şunu söylüyor teoriler, *“eğer toplumlar arasında kategorik ayrımlar güçlenmeye başlıyorsa, bu şiddet üretici bir zemindir”*, yani çok net artık Türkler ve Kürtler arasındaki ayrımlar netleşiyorsa, bu şiddet üretmeye meyyal alanlar var demektir. Buraları giderek, mesela bir çalışmayı örnek verebilirim –bu artık tümüyle reklam olacak– tarihsel sosyolojideki *Tarihsel Sosyoloji Stratejiler Sorunsallar ve Paradigmalar* derlememiz. Orada Jeff Goodwin diye dünyanın

en önemli devrim ve kolektif eylem araştırmacılarından birinin bir makalesi var: “Bir Devrimci Terörizm Teorisi”; devrimciler ne zaman terör uyguluyor, ne zaman uygulamaz? Mesela ilginç, Güney Afrika devrimcileri hiçbir şekilde terör uygulamadılar, oysa terör için çok kolay bir bölgeydi. Segregation bir toplum; beyazlar ve siyahlar ayrılmış; alış-veriş merkezleri ayrı, sinemaları ayrı, her yeri ayrı. Bombayı koyduğunuzda kimin öleceğini biliyorsunuz, sadece beyaz ölecek, bir tane siyah ölmeyecek ama ona rağmen hiçbir şekilde terör uygulamadılar. Dolayısıyla zeminlerine bakmamız lazım, çünkü orada Afrika Komünist Partisi vardı, siyahlarla beyazların birlikte mücadele ettiği zeminler vardı, öbür tarafı tolere edecek başka bir dinamik vardı mesela. Dolayısıyla bütün bu alanlara bakalım ve bütün bu ilişkiyi düzeltmediğimiz müddetçe yönelmemiz gereken hedef, yanlış yere yöneliyoruz. Çok fazla 30 yılın tarihine, güvensizliklere girmeye falan gerek yok. Bitirecekler, bellidir; bitirecekler de devlettir, bütün tarih boyunca da öyle bitti bütün işler.

Nil Mutluer: Aslında çok zevkli bir tartışmaya gidiyor, şey de yapmak istemem ama bence Ferdan’ın son dediği zaten kimliğin altını boşaltan bir şeydi. Evet, Erol hocamı anlıyorum ama şunu unutmamak lazım, kimlik modernite ile örtüştüğü anda tam da katı bir siyasi formül olarak bize geliyor ve tam o demin Dilaver Bey’in söylediği aradaki buluşma noktalarını görmemizi engelliyor ve bu sıkıntı oluyor. O bağlamda da tam da bu noktada bağlamsal güç

ilişkilerine bakıp orada yeni bir şeyler çıkarmanın esas olduğunu düşünüyorum. Bence son söylediğin onunla örtüşüyordu, o yüzden kavramlardan başka bir yere gitmenin daha gerçekçi olduğunu düşünüyorum.

Bergüzar Kamber: Hayır, ben biliyorum. Son günlerde bu “Güç Allah’ındır” sözünden hareketle 1 Mayıs alanına ilişkin bir şey söylemek istiyorum. 1 Mayıs alanına inanan proletaryanın gelecek oluşu solu bayağı kaygılandırdı. Bu anlamda yeni sol neyi söyleyecek? İnanan inanmayan, amaç evrensel proletaryanın güç birliği olmasına bir umut taşır mı bu olay? Evrensel baktığımız zaman da ben çok umut; bu konuda sizin görüşünüzü almak isterim.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Peki, ben de öyle “Demokrat Haber”de bir yazı yazmıştım “Kuran’a, *Kapital*e ve Diğer Metinlere Dair” diye. Bir kere herhalde şunu tespit etmemiz lazım: bir kitabın içinden, önemli kitapların içinden Kuran ve *Kapital* gibi tek bir yorum çıkmaz, mümkün değildir, metinlerin ucu açıktır kapanamaz, satır araları her zaman vardır ve bir metin içinden çok farklı sonuçlar çıkarabilirsiniz; metni kontrol edemezsiniz. Yazarsınız romanınızı piyasaya verirsiniz, okurun yanında da değilsiniz – her türlü metin için söylüyorum- dolayısıyla metni nasıl okuduğunu kontrol da edemezsiniz, zaten doğası gereği de mümkün değil. *Kapital*’in içinden çıkan devletleri biliyoruz. *Kapital*’in içinden çok rahat Kuzey Kore çıktı mesela. Şimdi her gözlüklü öldürüldü. Bu elbette o metnin

suiistimali ile ortaya çıktı ama metin içinde bütün o çalışmalarımıza bakın, Lenin, Marx hepsi, zorlarsınız bunu çıkartmaya cevaz verecek yerler vardır; çıkar. Bunun savunması “Bizim metnimiz o kadar yüce ve kutsal bir metindi ki asla böyle bir şey çıkması mümkün değil” şeklinde olmaz ama çıkar. Bizim kitabımızdan Kuzey Kore çıktıysa, Kuran’ın kitabından neden bir İhsan Eliaçık çıkmasın? Bundan daha anlamsız bir şey olabilir mi? Oysa bütün sol İhsan Eliaçık’a ve bütün Müslüman sola neden olamayacaklarını, varlar gözümüzün önünde ama hâlâ biz olamayacaklarını [anlatıp] onları bilinçlendiriyoruz. Daha dün okudum yazıyı, adını vermekte de hiçbir beis görmüyorum, Ergin Yıldızoğlu bir yazı yazmış, hararetle tavsiye ederim; lütfen okuyunuz. Şunu söylüyor Ergin Yıldızoğlu “Neden 1 Mayıs alanına gelmemeliler o insanlar? Çünkü antikapitalist olamazlar” Kuran’a dayanarak, ondan sonra bilinçlendirme faaliyeti başlıyor ama mesela metnin içinde şöyle bir şey yok: burjuva CHP neden 1 Mayıs alanına gelemez diye bir şey yok; o gelir, antikapitalist CHP ama bundan değil. Neden onu söylemiyor? Çünkü CHP bizim mahalleden, mahallenin çocuğuna daha iyi davranıyoruz, onlar öteki mahalleden olunca birden esas sınıfsallık burada gündeme geliyor falan. Metin de şöyle bitiyor, final paragrafı çok hoş “‘Yetmez ama evet’ stratejileri Müslümanların boşa çıktı, o solu ele geçirme projesiydi, boşa çıktı acaba bu sefer alanı işgal edip bizi 1 Mayıs üzerinden de ele geçirme”, yani 100 kişi gelecek, oradaki 60 bin kişi bu 100 kişi tarafından ele

geçirilecek. Bunun hakikaten başka bir okumaya ihtiyacı var, ben de psikoloji alanını bilmediğim için o okumayı yapamıyorum ama buna bir ihtiyaç var. Dolayısıyla ben evet Müslümanlık içinden bir solun çıkmasının çok muhtemel olduğunu ve çıkabilir zaten, bence doğru yorumu da öyle bir yorumdur. Öyle bir yorum çıktığında yapılacak en yanlış şey diyeyim, “Hayır, olmaz yanlış okuyorsunuz Kuran’ı, biz sizden daha iyi biliyoruz” nasıl biliyorlarsa, değil, tam tersine teşvik edici, “Elbette bizi dönüştürün, dönüşme ve dönüştürme zaten birlikte olacak bu işler.” Öğrenelim derken oradan da öğreneceğiz.

Cemil Bey: Söylediklerini bir şeyle açmak istiyorum. Ergin Yıldızıoğlu’nun yazısında üç tane önemli unsur var, onlara değinmek istiyorum. Esasında solun içinde bulunduğu krizi anlatan ve onların niye olduklarını anlatan ve çok önemli bir yazı aslında. Ben o yazıya bir eleştiri yazısı yazdım cuma günü . Üzerinde durmak istediğim noktalar şunlar: bir kere çok açık olarak ortaya çıkıyor, Ergin Yıldızıoğlu bir aydınlanma perspektifinden ayrı . Esasında Türkiye’nin en önemli boyutlarından bir tanesi bu aydınlanma perspektifi tabii ki ve şey diyor, aydınlanmanın süzgecinden geçmeyen bir muhalefet nasıl olabilir? Böyle bir muhalefet zaten eski sistemin alternatifi olamaz.

Hâlbuki tam aksidir, aydınlanmaya gelip dayandığı zaman kapitalizmi orada bitirmiş olursunuz. Çünkü 1989’u takip eden günlerde Fukuyama’nın tarihin sonu tezi aydınlan-

ma perspektifinden türetilmiştir. Çünkü bütün aydınlanma filozofları Adam Smith'ten başlar, o İskoç filozof, aydınlanma filozofudur, hepsi özel mülkiyete dayalı bireyin öne çıkartılması ve bireyin korunması çerçevesini mutlaklaştırmışlardır ve kapitalizmin bu noktada bittiğini, kapitalizmin artık serbest rekabetçi döneminin son evresi olduğunu söylemişlerdir. Esasında tarihin sonu tezini Fukuyama söylememiştir, Adam Smith'le başlayan İskoç aydınlanma filozofları söylemişlerdir. Böyle olunca zaten Ergin Yıldızoğlu bir hakikatten bahsediyor, o hakikat esasında kapitalizmin sınırları içerisinde olan bir hakikat. Çok paradoksal bir şekilde kendi kendisini yalanlayan bir yazı ve bu anlamda da önemli. İkincisi tabii orada bir komplo teorisi üretiyor. Bunun da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ergin Yıldızoğlu İngiltere'de falan, böyle iktisat ve tarih bilgisi iyi olan bir arkadaşımız ve bu anlamda baktığınız zaman bu Ortodoks solun Türkiye'deki cehaletinden biraz uzaklaşmış bir isim gibi geliyor ama öte taraftan baktığınız zaman aynı sakatlıkla malul olduğunu görüyorsunuz, Ergin Yıldızoğlu'nun: burası nasıl aşılabilir, biz bunu nasıl aşip alternatif bir toplum ve anlatıyı çıkartabiliriz? Bu çok önemli. Ben tekrar Marx'a dönmek gerektiğini düşünüyorum. 1848'ten başlayan, 1871'e kadar giden süreçte, Paris Komünü ile sonlanan süreçteki Enternasyonal'e biraz bakmak gerekiyor ve aydınlanmayı zaten Enternasyonal ve o süreç aşmıştır diye düşünüyorum. Belki oraya bakarak var olan yaşadığımız siyasi küreselleşmeye bunu aşabiliriz. Bu

anlamda EDP'nin iyi bir fırsat olduğunu düşünüyorum ama bütün bunlara ilaveten bir şey daha söyleyeceğim.

Ferdan Ergut: Birden biraz fazlayız ya!

Cemil Bey: Aslında bir soru bu, onu da mikrofonu almışken sorayım. Geçen hafta Mustafa Paçal ile buradaydık, senin oturduğun yerde oturuyordu. Baktım, bizden fazla, herhalde burada şimdi partinin rolü var.

Ferdan Ergut: Kesinlikle!

Cemil Bey: O zaman şunu sormak istiyorum. Sol parti dediğimiz zaman Bolşevik partisi modelini anlamıyoruz. EDP ne düşünüyor bu parti formu hakkında ve bu parti formu yeterli midir, bugünün gereklerini karşılayabilir mi? Bu parti formu tabii şekilsel, hukuki bir belki de dayatma ve zorunluluk ama burayı aşma doğrultusunda, yatay olarak aşma doğrultusunda ne gibi projeler var, aklınızdan neler geçiyor? Zaten şunu da görüyoruz, Ortadoğu'daki gelişmeler Arap Baharı ve oradaki devrimler önemli. Mesela İhvan hareketinin çok ciddi gerçi tarihsel bir tarafı da var ama günümüzde Mısır'da ve Ortadoğu'da parti formunu aşan yeni bir alan yaratması söz konusu, buraya bakmak lazım ama öteki taraftan Latin Amerika'da da benzer bir süreç var: burada ne düşünüyorsunuz, onu da sormak istiyorum.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Sağ olun. Bu parti formu meselesi tabii önemli, artık eski güvenimiz yok, bence de olmamalı.

Parti formu her şeyi çözer inancı ile hareket etmemek lazım ama ben içinde bulunduğumuz durumda artık parti formu tümüyle demodedir ve başka şey, yani önümde somut ve şekillenmiş örnekler olmadığı sürece bırakılmasından yana değilim ama eski formda eski formda asla devam etmeyeceğimizi, edemeyeceğimizi teslim etmemiz lazım. Şimdi bunu söylüyoruz ama ne kadar bu konuda davranıyoruz, bu ayrı bir şey, yani hakikaten partiyi açma meselesi, her anlamda açma, sivil toplumun bütün dinamikleriyle etkileşime sokabilme başarısı, oradaki bilgileri partiye taşıyabilme ve partinin bünyesine içselleştirebilme başarısı: bunların her biri birer mekanizma gerektiren şeylerdir.

Bence bu mekanizmaları partilerin yaratması gerekir ama öncelikle gerçekten zihniyet olarak bunu benimsenmeli. Ben EDP için bile bunu henüz söyleyemiyorum, yani bir zihniyet olarak bunu tümüyle artık yepyeni bir zihniyette bu partiyi işletiyoruz falan; bu kolay olmuyor, niyetimiz var da, elimizden geldiğince uğraşıyoruz da kritik momentlerde bu fay hatlarından çıkıyor, tarih maalesef öyle o kadar çabuk arkada kalabilen bir şey olmadığından. Fakat bu sivil toplumdan öğrenme meselesini şu açıdan önemsiyorum: Artık yeni parti modellerinde bence yapılmaması gereken şey şu: sivil toplumu kolonize etmekten, onu sömürgeleştirmekten vazgeçmelidir parti. Mesela geçmişimizde –burada yöneticileri de var- parti vardır, partinin işte gençlik, kadın, tarihçiler grubu, osu busu, yani bütün hepsi zaten partinin içindedir. Şimdi bana bundan daha anlam-

sız bir şey görünmüyor. Tam tersi, sol siyaset zenginleşecekse, özel toplum alanlarının bırakılması ile zenginleşir, onları yok ederek, iğdiş ederek, kendi içine çekerek değil. Pardon, şunu da düzelteyim: Hüseyin “Tarih Vakfı Başkan Yardımcısı” dedi, artık değilim, yönetimden insanlar var, yanlış algılamasınlar. EDP’den sonra artık hayatımızın hep si parantez olduğu için kalanlardan ayrıldım, şimdi üyesiyim sadece. EDP tarihi merak ettiyse, niye merak edecekse bilmiyorum ama ille de edecekse, gidecek Tarih Vakfı’ndan öğrenecek, kendi tarihçisini yetiştirtmeyecek. O alanı kendi içine çekmeyecek; kolonize etmek, sömürgeleştirmek derken ondan bahsediyorum. Bu tarz esneklikleri barındıran bir yeni parti formunda ilerlememiz lazım ama parti formunda ilerlememiz lazım. Şu anda ben ondan vazgeçmek istemiyorum, çünkü önemli bir alan. Sivil toplumda kendi başlarına kaldığında konu merkezli ilerleyen ve ilerlemek zorunda olanları ortak bir programın etrafında bütünselleştirme gibi derdi olan çılgınlar lazım. Yapılabilecek bir iş değil ama orada ilerlemek, o yolda ilerleyecek bir...

Cemil ... : Ben bir örnek vereyim o zaman, bir akademisyen diyelim, mesela sizde de var, siz derken bu eski bir alışkanlık aslında işte kitleselleşmek solun en büyük sorunlarından ve hedeflerinden birisi yine de üye formuyla dolaşıyorlar arkadaşlar. Ya şimdi alanında başarılı bir akademisyen olur ya da gazeteci olur ne olursa olsun aralarında başarı sağlamış, bir insanın, örneğin bir sol partiye EDP’ye, DSİP’e üye olduğunda bunun faydası mı daha yo-

ğundur, etkisi daha yoğundur, üye olmadan mı yoğundur? Mesela bu da ayrı bir tartışma, niye illa herkes partiye sıkışsın, üye olsun? Mesela Ferhat'ın DSİP'e üye olmasının DSİP açısından yararlı olduğunu zannetmiyorum, mesela Ferhat Kentel DSİP'e üye oldu, şimdi burada yok onun arkasından konuşuyor gibi olmasın ama ben çok yararlı olduğunu zannetmiyorum.

Ferdan Ergut: Ama Ferhat'ın sözünü değersizleştirdi mi?

Cemil Bey... : Hayır, değersizleştirmede ama Ferhat dışarıda kalıp da yani DSİP'in politikaları konusunda yazı yazsa ve konuşsa bence daha etkili olurdu, benim sübjektif görüşüm tabii. Dolayısıyla bu üye yapma meselesinin ve klasik parti formunun yavaş yavaş fiili olarak, yani [?] olarak belki değil ama de facto olarak terk edilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Bu şu demektir, politik iktidarın önemsizleştiği gibi bir varsayım var mı, bu söylediğinin arkasında? Ben buna katılmıyorum, yani politik iktidar...

Cemil Bey... : Temsil, burjuva demokrasisinde temsil meselesi, temsilde onu aşan bir yeni demokrasi, tırnak içinde "demokrasi" başka bir forma geçmek, mesela bununla ilgili Nihat çok önemli, etkin bir şekilde anlatırlar. Dolayısıyla solu tartışacağımıza burayı tartışmadan ben adım atılacağını zannetmiyorum, yani burada yeni bir demokrasi formunu, aşan demokrasi formunu değiştirmek lazım: Fransız

filozof, -burası önemli-, yani cumhuriyet meselesini anlattığımızda. Hâlbuki oradaki cumhuriyet meselesi yalnızca işte aynı Atina demokrasisi gibi, köle sahipleri nasıl içeride, köleler dışarıda; herkes katılıyor, herkes homojen, herkes eşit ama öte taraftan yurttaş dışında olanlar ve giderek tek ulusun, ulus devletin dışında olanlar dâhil mi?

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Bu Nil'le konuştuğumuz konuya da benziyor. Ben bu kavramların ve kurumların dönüştürülemeyeceği fikrine itirazım var. Dolayısıyla bunlar dönüştürülebilir, yani İngilizcenin o iğrenç sözüyle suyla beraber bebeği de kaybetmeyelim. Ben politik iktidarı önemsiyorum, yani fetişleştirmiyorum, fetişleştirmek başka bir şeydir. Şöyle bir mesele benim için önemlidir: İktidar bir sınırlanmadır ve benim sınırlanması gerektiğini düşündüğüm aktiviteler, alanlar var. Mesela şöyle bir şey: Devlet iktidarının dışında bir vergi politikasının değişimini nasıl sağlarız? Kafamda çok değil, yani biz vergi politikasında sermayeden fazla vergi aldığımızda bu sermayedar için hakikaten bir kısıtlama ve onun için de bir ek yüküdür. Aynı gelir düzeyinde kalmak için daha fazla çalışmak zorunda kalacaktır adamcağız, evet bir külfettir, bir sınırlanmışlık hissi uyandırır ama onun sınırlandırılmışlık hissi ile çocuğunu iyi bir okula gönderemeyen bir yoksulun hissettiği sınırlanmışlık ya da iyi bir sağlık hizmeti verilemeyen bir yoksulun sınırlandırılmışlık hissini aynı durumda tutmam. Dolayısıyla şöyle bir şey düşünelim: bir adam var, adayı verdim bir adama artık onun mülkündedir, istediği gibi tü-

müyle o adayı yönetiyor. Sonra bir gün başka birisi daha geliyor, bir başka batan gemiden birisi daha çıkıyor adaya ve ilk adam şunu dediğinde, artık mülk onundur “Eğer kölem olursan gelirsin”; bunu dediğinde, merkezi bir otorite olarak “Hayır, yapamazsın, bunu o şekilde kullanamazsın” diyen bir otorite, o adamı sınırlamaktadır. Ben bu otoriteye ihtiyaç olduğunu düşünüyorum, çünkü o sınırlanma büyük bir özgürlük alanı açıyor birisinin önünde. Ben bu kadar libertaryan değilim, hiç libertaryan değilim, yani benimsediğim bir felsefe değildir. Dolayısıyla politik iktidar meselesi hiç önemsizdir; fetişleştirmekle önemsizleştirmek arasında bir yerde durmamız lazım. Bütün o gerilimler böyle bir gerilim, yani...

Cemil Bey: İktidar meselesi başka bir alanda ya da başka bir kavramsallaştırma çerçevesinde...

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Yapamayacağımız alanlar var, yapabileceğimiz alanlar var, yani fetişleştirme dediğim politik iktidar olmadığı müddetçe hiçbir şey yapamayız derssek, işte o fetişleştirme demektir, Türkiye solunun büyük bir bölümü bunu yapıyor, ancak iktidarla olabilir, başka türlü olamaz. Oysa kadın mücadelesine bakın, AKP gibi muhafazakâr bir parti döneminde bu kadına karşı şiddet yasasını çıkartan bence arkasında 20 yıllık kadın mücadelesinin olduğu bir şeydir. Dolayısıyla iktidar olmadan hiçbir şey olmaz, asla böyle bir şey demiyorum. Vermeyi çok sevdiğim bir örnek vardır, şimdi şu mesele önemlidir: meta

alanlarını bizim sınırlamamız lazım. Metasız alan yaratma çabasını ben önemsiyorum. Metasız alanlar yaratılabilir ve bunun için de illa iktidarı almak gerekmiyor. Bugün önümüzde olan işler: “Wikipedia”. “Wikipedia” baştan aşağı meta alanı olmaktan çıkmıştır artık ansiklopedi. Ansiklopedi artık meta değildir, “Wikipedia” sayesinde. İstedigin kadar ne *Ana Britanica*, ne *Meydan Larousse* bu alana giremiyor, bu önemli. Mesela Danimarka’da 5 bin tane genç bir kooperatif kurdular ve bu kooperatif esas olarak yaşlı bakımına dönük. Yaşlı bakımı, kapitalizmin en fazla atak yaptığı alandır, çok kârlı alandır, oradan çok büyük paralar kopartılabilir. O alanı meta alanından çıkarttılar ve bütün o yaşlı kadınların evlerine gidiyorlar, alıyorlar, kuaförlerinde mizanpli saçlarını yaptırıp geri getiriyorlar, Migros’larına götürüp geri getiriyorlar falan. Sermaye istediği kadar uğraşsın, yaşlı bakım alanı çekilip alınmış. Şimdi biraz yaratıcılığa ihtiyacımız var. Bu örnekler Erik Olin Wright’s kitabından örnekler. Az önce Ergin Yıldızoğlu’nda da adı geçti, bu sefer size matrak bir anekdot anlatayım. Erik Olin Wright’s dünyanın en önemli Marksistlerinin başında gelen adam, ODTÜ’ye geldi, altı tane seminer vermeye. Allah’ın ODTÜ’sü, her gün buraya bir adam gelmiyor, orası New York değil yani Ankara. Dolayısıyla ne beklersiniz? Bunun kıymetinin bilinmesini beklersiniz. Ben tabii ki büyük sevinçle gittim: dört tane doktora öğrencisi, dört tane de hoca; sekiz kişi. Bu dört hocadan birisi benim, diğer üçü de meğerse Erik Olin Wright’s ne kadar kötü bir Marksist

olduğunu anlatmaya gelmişler. Adamcağız anlatıyor ve her biri “Marx, sayfa 85’te bunu demiyor!”dan başka bir eleştiri düzeyi yok, çünkü o Erik Olin Wright’s sen de osun, çünkü orada “sayfa 85”, o da sayfa 85’in dışında neler yapılabilir diye uğraşmış hayatı boyunca, ondan Erik Olin Wright’s. Şimdi adamın derdi kitabı çıktı, *Envisioning Real Utopias/ Gerçekleştirilebilir Ütopyalar*. Evet, ütopya ama gerçekleştirilebilir ütopya, yani sahici, bugünden yapılabilir, kapitalist sistemin içinde yapılabilir, bu sistemin içinde meta alanlarını sınırlayabiliriz falan; üçünden biriydi Ergin Yıldızoğlu.

Cemil Bey: Bir tek cümle söyleyeceğim, ondan sonra da konuşmayacağım. Yani bunu soru sormak ve ayın 20’sinde benim sunumum var, ona mümkün olduğu kadar çok arkadaşın gelmesini sağlamak için bu cümleyi söylüyorum. Değişim değeri içerin meta alanlarının sınırlanması, tabii ki kullanım değerinin öne çıkması anlamına gelir ama kullanım değerlerinin tam anlamıyla işleyebilmesi için etkin bir piyasa mekanizması olması lazım. Etkin bir piyasa mekanizması acaba kapitalizmin kendisi midir yoksa giderek kapitalizmi aşan ve kendiliğinden adaleti sağlayacak bir başka sistem midir? Buradan bir yeni sol ekonomik anlamda çıkar mı? Cümleyi kuruyorum, soruyu soruyorum bitti.

Prof. Dr. Ferdan Ergut: Piyasanın sinyalleri önemlidir, piyasaları tümüyle sıfırlamak mıdır? Ona göre de, bana göre de değil tabii; ona benzer bir soruydu. Ben piyasa-
dan gelecek olan sinyallerin son derece önemli olduğunu

düşünüyorum. Kuracağımız sol tahayyül her neyse, zaten geçmiş sosyalizm deneyimleri bize şunu gösterdi: üretici kararları ile tüketici kararlarını ayırdığınız noktada, Sovyetler Birliği'nde ayrılmıştı, hiçbir şekilde birbirlerine değmiyorlardı, bu bir facia, yani tüketicinin kararlarının yansıyacağı bir mekanizma lazım, o da fiyattan başka, piyasadan başka bir şey değil. Dolayısıyla piyasayı sıfırlayacak bir şey değil ama burada tek bir şey: piyasa ya sıfırlanacak ya da dolu dizgin gidecek diye bir şeyimiz yok, yani dilemma bu değil. Piyasanın çok çeşitli biçimlerde, piyasanın tümüyle kaldırılacağı, hakikaten tümüyle lağvedileceği; piyasanın sadece denetleneceği; piyasanın tümüyle serbest bırakılacağı çeşitli alanlar var; bu alanlara bakmak lazım, yani bundan sonra herhalde Hüseyin bizi bir yere götürecektir, o götürdüğü yerde rakı alanının piyasaya açılması gerektiği konusunda hepimiz ortaklaşacağız herhalde! Oradan tek bir tane şey çıkmasın.

Hüseyin Çakır: Evet arkadaşlar, başka soru yoksa çok teşekkür ederiz, ağzınıza sağlık.

www.kuyere1.org